ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΜΙΧ. Χ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ – ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 3ος

Το βιβλίο αυτό είναι συνοψισμένη μορφή του έργου «Γραμματική της αρχαίας ελληνικής» του Μιχ. Χ. Οικονόμου, έκδοσης 1971 του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Ιδρύματος Μανόλη Τριανταφυλλίδη).

Η συνόψιση του βιβλίου έγινε με ευθύνη του Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (ΚΕΜΕ).

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα εργασίας για το Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Προσαρμογή: Παπαζαφείρη Αικατερίνη, Εκπαιδευτικός

Επιμέλεια: Παππά Αλεξάνδρα, Εκπαιδευτικός

Επιστημονικός υπεύθυνος: Βασίλης Κουρμπέτης, Σύμβουλος Α΄ του ΥΠ.Π.Ε.Θ

Υπεύθυνη του έργου: Μαρία Γελαστοπούλου, M.Ed. Ειδικής Αγωγής

Τεχνική υποστήριξη: Κωνσταντίνος Γκυρτής,

Δρ. Πληροφορικής
Συγγραφείς Προδιαγραφών προσαρμογής των βιβλίων για το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής:
Γιώργος Βουγιουκλίδης, Δάσκαλος Ειδικής Αγωγής
Γελαστοπούλου Μαρία, Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής
Γκυρτής Κωνσταντίνος, Καθηγητής Πληροφορικής

Αξιολόγηση και τελικός έλεγχος των προσαρμογών:
Γελαστοπούλου Μαρία, Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής
Γκυρτής Κωνσταντίνος, Καθηγητής Πληροφορικής

18ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ

205. Αριθμητικά λέγονται οι λέξεις που φανερώνουν αριθμούς ή παράγονται από ονόματα αριθμών.
Τα αριθμητικά είναι **επίθετα, ουσιαστικά** και **επιρρήματα.**

Α΄. Αριθμητικά επίθετα

1) Είδη αριθμητικών επιθέτων

206. Τα αριθμητικά επίθετα είναι **απόλυτα, τακτικά, χρονικά, πολλαπλασιαστικά** και **αναλογικά.**
α) Τα **απόλυτα αριθμητικά** (όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν απλώς ένα ορισμένο πλήθος από όντα: **εἷς** (ὁπλίτης), **μία** (ναῦς), **ἕν** (ὅπλον), **δέκα** (τάλαντα).

β) Τα **τακτικά αριθμητικά** (όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν την τάξη, δηλ. τη θέση που κατέχει ένα ορισμένο ον σε μια σειρά από όμοιά του: **πρῶτος** (μήν), **δευτέρα** (ἡμέρα), **τρίτον** (ἔτος)· αυτά λήγουν ως το 19 σε **–τος** (εκτός από το δεύτερος, ἕβδομος, ὄγδοος) και από τα 20 και πέρα σε **-στός**: (τρία) τρίτος, (ἓξ) ἕκτος - (εἴκοσι) εἰκοστὸς - ἑκατόν (ἑκατοστός).

γ) Τα **χρονικά αριθμητικά** (που δεν τα έχει η νέα ελληνική) φανερώνουν χρόνο, δηλ. ποια ημέρα, από τότε που άρχισε, τελειώνει κάποια ενέργεια· αυτά σχηματίζονται από το θέμα των τακτικών και λήγουν σε **-αῖος**: (δεύτερος) δευτεραῖος, (τρίτος) τριταῖος, (τέταρτος) τεταρταῖος κτλ. (αυτός που γίνεται τη δεύτερη, την τρίτη, την τέταρτη κτλ. ημέρα από την ημέρα που άρχισε)·

π.χ. δευτεραῖος ἀφίκετο (= έφτασε τη δεύτερη ημέρα από τότε που ξεκίνησε).

δ) Τα πολλαπλασιαστικά αριθμητικά (όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν από πόσα απλά μέρη απαρτίζεται κάτι· αυτά λήγουν σε –πλοῦς και τα περισσότερα σχηματίζονται από το θέμα των απόλυτων αριθμητικών: (τρία) τριπλοῦς, (έννέα) ἐννεαπλοῦς, (δέκα) δεκαπλοῦς.

ε) Τα αναλογικά αριθμητικά(όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν ποια είναι η αναλογία ενός ποσού προς ένα άλλο του ίδιου είδους, δηλ. πόσες φορές το ένα είναι μεγαλύτερο από το άλλο· αυτά λήγουν σε –πλάσιος και τα περισσότερα σχηματίζονται από το θέμα των

απόλυτων αριθμητικών: (δύο, θ. δι-) διπλάσιος, (τρία) τριπλάσιος.

2) Κλίση των αριθμητικών επιθέτων

207. Από τα **απόλυτα αριθμητικά**:

α) Τα τέσσερα πρώτα κλίνονται έτσι:

(1) εἷς μία ἓν

Ενικός αριθμός			
	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ον.	εἷς	μία	ἓν
γεν.	ἑνὸς	μιᾶς	ἑνὸς
δοτ.	ἑνὶ	μιᾷ	ἑνὶ
αιτ.	ἕνα	μίαν	ἓν

(2) δύο

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)	
ον.	δύο
γεν.	δυοῖν
δοτ.	δυοῖν
αιτ.	δύο

(3) τρεῖς τρία

Πληθυντικός		
	αρσ. και θηλ.	ουδ.
ον.	τρεῖς	τρία
γεν.	τριῶν	τριῶν
δοτ.	τρισὶ(ν)	τρισὶ(ν)
αιτ.	τρεῖς	τριά

(4) τέτταρες τέτταρα

Πληθυντικός		
	αρσ. και θηλ.	ουδ.
ον.	τέτταρες	τέτταρα
γεν.	τεττάρων	τεττάρων
δοτ.	τέτταρσι(ν)	τέτταρσι(ν)
αιτ.	τέτταρας	τέτταρα

β) Τα από το πέντε ως το ἑκατὸν είναι άκλιτα: οἱ πέντε ὁπλῖται, τῶν πέντε ὁπλιτῶν, τοῖς εἴκοσιν ὁπλίταις, τῶν τριάκοντα τυράννων κτλ.

Τα από το διακόσιοι, -αι, -α και πέρα είναι τρικατάληκτα επίθετα με τρία γένη και κλίνονται μόνο στον πληθυντικό: οἱ διακόσιοι ὁπλῖται, τῶν διακοσίων ἡμερῶν, τοῖς διακοσίοις ὅπλοις – οἱ τριακόσιοι ὁπλῖται, τῶν τριακοσίων νεῶν κτλ.· έτσι και χίλιοι, -αι, -α (βλ. §158 κ.ά.).

208. Τα **τακτικά**, τα **χρονικά** και τα **αναλογικά** αριθμητικά κλίνονται ως τρικατάληκτα επίθετα της β΄ κλίσης σε -ος, -η, -ον ή -ος, -α, -ον (πβ. § 158): τακτικά: πρῶτος, πρώτη, πρῶτον -δεύτερος, δευτέρα, δεύτερον κτλ. χρονικά: δευτεραῖος, δευτεραία, δευτεραῖον – τριταῖος, -αία, -αῖον κτλ. αναλογικά: διπλάσιος, -ία, -ιον - τριπλάσιος, -ία, -ιον κτλ.

209. Τα **πολλαπλασιαστικά** αριθμητικά κλίνονται όπως τα συνηρημένα τρικατάληκτα επίθετα της β΄ κλίσης σε -ους, -ῆ, -οῦν (βλ. §162, α):

(ἁπλόος)	(ἁπλόη)	(ἁπλόον)
ἁπλοῦς	ἁπλῆ	ἁπλοῦν
(διπλόος)	(διπλόη)	(διπλόον)
διπλοῦς	διπλῆ	διπλοῦν κτλ.

Β΄. Αριθμητικά ουσιαστικά

210. Τα **αριθμητικά** ουσιαστικά (όπως και στη νέα ελληνική) σημαίνουν αφηρημένη αριθμητική ποσότητα, δηλ. πλήθος από όμοιες μονάδες οποιουδήποτε είδους. Αυτά είναι όλα θηλυκά (αφηρημένα ουσιαστικά) σε **-ὰς** και τα περισσότερα σχηματίζονται από το θέμα των απόλυτων αριθμητικών επιθέτων:

δυ-ὰς (= σύνολο από δύο μονάδες), τρι-ὰς (= σύνολο από τρεις μονάδες) κτλ.

211. Τα αριθμητικά ουσιαστικά κλίνονται όπως τα θηλυκά οδοντικόληκτα της γ΄ κλίσης σε -άς, γεν. -άδος: ἡ δυάς, τῆς δυάδος κτλ. - ἡ τριάς, τῆς τριάδος κτλ.(πβ. §122, γ).

Γ΄ Αριθμητικά επιρρήματα

212. Τα **αριθμητικά επιρρήματα** της αρχαίας ελληνικής φανερώνουν πόσες φορές επαναλαμβάνεται κάτι. Αυτά λήγουν σε -άκις ή -κις και τα περισσότερα σχηματίζονται από το θέμα των απόλυτων αριθμητικών επιθέτων: πεντ-άκις (πέντε φορές), ἑξ-άκις (έξι φορές), ἑπτά-κις (εφτά φορές). Αλλά των τριών πρώτων αριθμητικών τα επιρρήματα είναι: του εἷς - **ἅπαξ** (= μία μόνο φορά),

του δύο – **δὶς** (= δύο φορές), του τρία – **τρὶς** (= τρεις φορές). Του ἐννέα είναι το **ἐν-άκις** (= εννέα φορές).

Παρατηρήσεις στα αριθμητικά

α) Θέματα των αριθμητικών

213. 1. Το απόλυτο αριθμητικό **εἷς** σχηματίζει το αρσ. και το ουδέτ. από το θέμα ἑν- (αρσ. ἕν-ς = εἷς βλ. §64, 4) και το θηλ. από το θ. μι- (μία). Από το θ. του απόλυτου αριθμητικού εἷς δεν παράγεται κανένα άλλο αριθμητικό εκτός από το ουσιαστικό ένας· καθένα από τα άλλα αριθμητικά που αντιστοιχούν στο απόλυτο εἷς σχηματίζεται από ιδιαίτερο θέμα: πρῶ-τος, ἁπλοῦς, μονάς, ἅπαξ.

2. Το **δύο** έχει δύο θέματα: α) θ. δυ-: δυ-άς· β) θ. δι-: δι-ακόσιοι, δι-πλοῦς, δι-πλάσιος, δί-ς· επίσης

και τα σύνθετα δι-μερής, δί-πους, δι-ώβολον κτλ. (το δεύτερος από το ρ. δεύομαι = υστερώ).

3. Το **τρεῖς** σχηματίζει από το θ. τρεj- μόνο την ονομαστ. και αιτιατ. του αρσ. και του θηλ. (τρέj-ες =τρεῖς)· οι άλλες πτώσεις, καθώς και όλα τα παράγωγα του σχηματί-ζονται από το θ. τρι-: τρι-ῶν, τρι-σὶ, τρί-α· τρι-άκοντα, τρι-ακόσιοι, τρί-τος, τρι-ταῖος, τρι-πλοῦς, τρι-πλάσιος· τρί-ς· επίσης και τα σύνθετα τρι-μερής, τρί-πους κτλ.

4. Το **τέτταρες** (ή τέσσαρες) έχει: α) θ. τετταρ-: τέτταρ-ες, τετταρ-άκοντα· β) θ. τετρα-: τετρα-κόσιοι, τετρα-πλοῦς, τετρα-πλάσιος, τετράς, τετράκις· γ) θ. τεταρ-: τέταρ-τος, τεταρ-ταῖος.

5. Το **πέντε** έχει: α) θ. πεντ-: πέντ-ε, πεντ-ήκοντα, πεντ-απλοῦς, πεντα-πλάσιος, πεντάκις·

β) θ. πεμπ-: πέμπ-τος, πεμπ-ταῖος, πεμπάς.

6. Το **ἓξ** έχει: α) θ. ἑξ- (ἑκ-α-): ἕξ, ἑξήκοντα, ἑξακόσιοι, ἑξαπλοῦς, ἑξαπλάσιος (ἑξάς), ἑξάκις·
β) θ. ἑκ-: ἕκ-τος, ἑκ-καίδεκα.

7. Το **ἑπτὰ** έχει: α) θ. ἑπτ-: ἑπτά, ἑπτα-κόσιοι, ἑπτα-πλοῦς, ἑπτα-πλάσιος (ἑπτάς), ἑπτά-κις· β) θ. ἑβδομ-: ἑβδομ-ήκοντα, ἕβδομ-ος, ἑβδομ-αῖος, (ἑβδομ-άς).

8. Το **ὀκτὼ** έχει: α) θ. ὀκτ-: ὀκτώ, ὀκτ-ακόσιοι, ὀκταπλοῦς, ὀκταπλάσιος, ὀκτάς, ὀκτά-κις·
β) ὀγδο-: ὀγδο-ήκοντα, ὄγδο-ος (ὀγδοαῖος), ὀγδοάς.

9. Το **ἐννέα** έχει: α) θ. ἐννε-: ἐννέα, ἐννεαπλοῦς, ἐννεαπλάσιος, ἐννεάς·
β) θ. ἐνεν-: ἐνεν-ήκοντα, ἐνεν-ηκοστός, ἐνεν-ηκοντάκις· γ) θ. ἐνα-: ἕνα-τος, ἐναταῖος, ἐνάκις, ἐνακόσιοι, ἐνακοσιοστός, ἐνακοσιάκις.

β) Εκφορά των σύνθετων αριθμών

214. Οι σύνθετοι αριθμοί, δηλ. οι αριθμοί που απαρτίζονται από μονάδες και δεκάδες, εκατοντάδες, χιλιάδες κτλ., κανονικά εκφέρονται στην αρχαία ελληνική με τρεις τρόπους: 1) προτάσσεται ο κάθε φορά μικρότερος πριν από το μεγαλύτερο με το σύνδεσμο και ανάμεσά τους: τρεῖς καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν (123) - τρίτος καὶ εἰκοστὸς καὶ ἑκατοστὸς (123ος)· 2) προτάσσεται ο κάθε φορά μεγαλύτερος πριν από το μικρότερο με το σύνδεσμο και ανάμεσά τους: ἑκατὸν καὶ εἴκοσι καὶ τρία· ἑκατοστὸς καὶ εἰκοστὸς καὶ τρίτος· 3) προτάσσεται ο κάθε φορά μεγαλύτερος πριν από το μικρότερο χωρίς να μεσολαβεί ο σύνδεσμος και όπως στη νέα ελληνική): ἑκατὸν εἴκοσι τρεῖς - ἑκατοστὸς εἰκοστὸς τρίτος.

Αλλά αριθμοί σύνθετοι από δεκάδες και το ὀκτώ ή το ἐννέα (18, 19· 28, 29· 38, 39· 48, 49 κτλ.) εκφέρονται συνήθως περιφραστικά με την αφαίρεση μιας ή δύο μονάδων από την αμέσως ανώτερη δεκάδα (όπως σήμερα λέμε είκοσι παρά δύο, τριάντα παρά ένα κτλ.)· για την περίφραση αυτή χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι τη μετοχή του ενεστ. του ρ. δέω (= χρειάζομαι, έχω έλλειψη) στον κατάλληλο κάθε φορά τόπο μαζί με τη γεν.ἑνὸς ή μιᾶς ή δυοῖν: δυοῖν δέοντα εἴκοσι τάλαντα (=τάλαντα που χρειάζονται δύο για να γίνουν 20, δηλ. είκοσι παρά δύο= 18), μιᾶς δέουσαι εἴκοσι τριήρεις (=19), δυοῖν δέον τριακοστὸν ἔτος (28ο), ἑνὸς δέοντες τριάκοντα ἄνδρες (29) κτλ.

γ) Εκφορά των κλασματικών αριθμών

215. Για την εκφορά των κλασματικών αριθμών οι αρχαίοι χρησιμοποιούσαν τα απόλυτα αριθμητικά όχι μόνο στον αριθμητή (όπως εμείς σήμερα), παρά και στον παρονομαστή, πάντοτε μαζί με το άρθρο, και συνόδευαν ή τον παρονομαστή με τη λέξη μέρος στη γεν. του πληθ. (γεν. διαιρετική) ή τον αριθμητή με τη λέξη μοῖρα (= μερίδιο)· π.χ. ο κλασματικός αριθμός 2/7 λεγόταν: τῶν ἑπτὰ μερῶν τὰ δύο ή τῶν ἑπτὰ αἱ δύο μοῖραι.

216. Αν ο παρονομαστής ήταν μόνο κατά μία μονάδα μεγαλύτερος από τον αριθμητή, τότε έλεγαν μόνο τον αριθμητή μαζί με τη λέξη μέρος, χωρίς ν' αναφέρουν τον παρονομαστή: τὰ δύο μέρη (= 2/3), τὰ τρία

μέρη (= 3/4), τὰ ἐννέα μέρη (- 9/10) κτλ.

δ)Γραφική παράσταση των αριθμών

217. Για να παραστήσουν τους αριθμούς οι αρχαίοι χρησιμοποιούσαν τα 24 γράμματα του αλφαβήτου. Τα γράμματα αυτά τα χώριζαν σε τρεις ομάδες (α - θ, ι – π και ρ - ω) και σημείωναν μια κεραία προς τα επάνω και δεξιά για τις μονάδες, δεκάδες ή εκατοντάδες. Από τις τρεις αυτές ομάδες η πρώτη χρησίμευε για την παράσταση των απλών μονάδων (α' = 1, β' = 2, γ' = 3 κτλ.), η δεύτερη για την παράσταση των δεκάδων(ι'= 10, κ' = 20, λ' = 30 κτλ.) και η τρίτη για την παράσταση των εκατοντάδων (ρ' = 100, σ' = 200, τ' = 300 κτλ.). Χρησιμοποιούσαν όμως και τρία ακόμα σημεία, ένα για κάθε ομάδα· έτσι ο αριθμός 6 γραφόταν με το αρχαίο δίγαμμα,

δηλ. με το σημείο ϛ' (στίγμα)[1], ο αριθμός 90 με το σημείο ϟ΄ (κόππα, αντίστοιχο προς το λατινικό q που αρχαιότερα ήταν γράμμα της ελληνικής ανάμεσα από το π και ρ) και ο αριθμός 900 με το σημείο ϡ' (σαμπί).

Οι χιλιάδες παριστάνονταν με τα ίδια σημεία, αλλά με την κεραία προς τα κάτω και αριστερά ͵α = 7000, ͵β = 2000, ͵γ = 3000, ͵δ = 4000, ͵ε = 5000, ͵ϛ = 6000 κτλ. ͵αωκα΄ = 1821, ͵αϡνθ΄· = 1959, ͵αϡο΄ = 1970.

---

1. Το δίγαμμα που είχε το αρχαιότατο ελληνικό αλφάβητο (§16, σημ.) γραφόταν ως αριθμός και με το σημείο Ϝ.

218. ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΩΝ

Αραβικά ψηφία	Αρχ.ελλ. σημεία	Απόλυτα	Τακτικά
1	α'	εἷς, μία, ἓν	πρῶτος,πρώτη,πρῶτον
2	β'	δύο	δεύτερος, -έρα, -ερον
3	γ'	τρεῖς, τρία	τρίτος, -η, -ον
4	δ'	τέσσαρες, τέσσαρα	τέταρτος, -άρτη, -αρτον
5	ε'	πέντε	πέμπτος,-η, -ον
6	Ϛ'	ἓξ	ἕκτος, -η, -ον
7	ζ'	ἑπτὰ	ἕβδομος, -όμη, -ομον
8	η'	ὀκτὼ	ὄγδοος, -όη, -ον
9	θ'	ἐννέα	ἔνατος, ἐνάτη, ἔνατον

Πολλαπλασιαστικά	Αναλογικά	Χρονικά
ἁπλοῦς	–	–
διπλοῦς	διπλάσιος	δευτεραῖος
τριπλοῦς	τριπλάσιος	τριταῖος
τετραπλοῦς	τετραπλάσιος	τεταρταῖος
πενταπλοῦς	πενταπλάσιος	πεμπταῖος
ἑξαπλοῦς	ἑξαπλάσιος	–
ἑπταπλοῦς	ἑπταπλάσιος	–
ὀκταπλοῦς	ὀκταπλάσιος	–
ἐννεαπλοῦς	ἐννεαπλάσιος	ἐναταῖος

Ουσιαστικά	Επιρρήματα
μονὰς	ἅπαξ
δυὰς	δὶς
τριὰς	τρὶς
τετρὰς	τετράκις
πεμπὰς	πεντάκις
ἑξὰς	ἑξάκις
ἑπτὰς (καὶ ἑβδομὰς)	ἑπτάκις
ὀκτὰς	ὀκτάκις
ἐννεὰς	ἐνάκις

Αραβικά ψηφία	Αρχ.ελλ. σημεία	Απόλυτα	Τακτικά
10	ι'	δέκα	δέκατος
11	ια'	ἕνδεκα	ἑνδέκατος
12	ιβ'	δώδεκα	δωδέκατος
13	ιγ'	τρεῖς (τρία) καὶ δέκα	τρίτος καὶ δέκατος
14	ιδ'	τέτταρες (-ρα) καὶ δέκα	τέταρτος καὶ δέκατος
15	ιε'	πεντεκαίδεκα	πέμπτος καὶ δέκατος
16	ιϛ''	ἑκκαίδεκα	ἕκτος καὶ δέκατος
17	ιζ'	ἑπτακαίδεκα	ἕβδομος καὶ δέκατος

Πολλαπλασιαστικά	Αναλογικά	Χρονικά
δεκαπλοῦς	δεκαπλάσιος	δεκαταῖος
ἑνδεκαπλοῦς	ἑνδεκαπλάσιος	ἑνδεκαταῖος
δωδεκαπλοῦς	δωδεκαπλάσιος	δωδεκαταῖος
—	—	—
—	—	—
—	—	—
—	—	—
—	—	—

Ουσιαστικά	Επιρρήματα
δεκὰς	δεκάκις
ἑνδεκὰς	ἑνδεκάκις
δωδεκὰς	δωδεκάκις
—	τρισκαιδεκάκις
—	τετρακαιδεκάκις
—	πεντεκαιδεκάκις
—	ἑκκαιδεκάκις
—	ἑπτακαιδεκάκις

Αραβικά ψηφία	Αρχ.ελλ. σημεία	Απόλυτα	Τακτικά
18	ιη'	ὀκτωκαίδεκα	ὄγδοος καὶ δέκατος
19	ιθ'	ἐννεακαίδεκα	ἔνατος καὶ δέκατος
20	κ'	εἴκοσι(ν)	εἰκοστὸς
30	λ'	τριάκοντα	τριακοστὸς
40	μ'	τετταράκοντα	τετταρακοστὸς
50	ν'	πεντήκοντα	πεντηκοστὸς
60	ξ'	ἑξήκοντα	ἑξηκοστὸς
70	ο'	ἑβδομήκοντα	ἑβδομηκοστὸς
80	π'	ὀγδοήκοντα	ὀγδοηκοστὸς
90	ϟ'	ἐνενήκοντα	ἐνενηκοστὸς
100	ρ'	ἑκατὸν	ἑκατοστὸς

Πολλαπλασιαστικά	Αναλογικά	Χρονικά
—	—	—
—	—	—
εἰκοσαπλοῦς	εἰκοσαπλάσιος	—
—	—	—
—	—	—
—	—	—
—	—	—
—	—	—
—	—	—
—	—	—
ἑκατονταπλοῦς	ἑκατονταπλάσιος	—

Ουσιαστικά	Επιρρήματα
—	ὀκτωκαιδεκάκις
—	ἐννεακαιδεκάκις
εἰκὰς	εἰκοσάκις
τρικὰς	τριακοντάκις
—	τετταρακοντάκις
—	πεντηκοντάκις
—	ἑξηκοντάκις
—	ἑβδομηκοντάκις
—	ὀκτωκαιδεκάκις
—	ἐνενηκοντάκις
ἑκατοντὰς	ἑκατοντάκις

Αραβικά ψηφία	Αρχ.ελλ. σημεία	Απόλυτα	Τακτικά
200	σ'	διακόσιοι, -αι, -α	διακοσιοστὸς
300	τ'	τριακόσιοι, -αι, -α	τριακοσιοστὸς
400	υ'	τετρακόσιοι, -αι,-α	τετρακοσιοστὸς
500	φ'	πεντακόσιοι,-αι,-α	πεντακοσιοστὸς
600	χ'	ἑξακόσιοι, -αι, -α	ἑξακοσιοστὸς
700	ψ'	ἑπτακόσιοι, -αι, -α	ἑπτακοσιοστὸς
800	ω'	ὀκτακόσιοι, -αι, -α	ὀκτακοσιοστὸς
900	ϡ'	ἐνακόσιοι, -αι, -α	ἐνακοσιοστὸς
1000	͵α	χίλιοι, -αι, -α	χιλιοστὸς
2000	͵β	δισχίλιοι, -αι, -α	δισχιλιοστὸς

Πολλαπλα-σιαστικά	Αναλο-γικά	Χρονικά	Ουσια-στικά	Επιρρήματα
—	—	—	—	διακοσιάκις
—	—	—	—	τριακοσιάκις
—	—	—	—	τετρακοσιάκις
—	—	—	—	πεντακοσιάκις
—	—	—	—	ἑξακοσιάκις
—	—	—	—	ἑπτακοσιάκις
—	—	—	—	ὀκτακοσιάκις
—	—	—	—	ἐνακοσιάκις
—	—	—	χιλιὰς	χιλιάκις
—	—	—	—	δισχιλιάκις

Αραβικά ψηφία	10000	20000
Αρχ.ελλ. σημεία	͵ι	͵κ
Απόλυτα	μύριοι, -αι, -α	δισμύριοι, -αι, -α
Τακτικά	μυριοστὸς	δισμυριοστός
Πολλαπλασιαστικά	—	—
Αναλογικά	—	—
Χρονικά	—	—
Ουσιαστικά	μυριὰς	—
Επιρρήματα	μυριάκις	δισμυριάκις

19ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

219. Αντωνυμίες λέγονται οι κλιτές λέξεις που χρησιμοποιούνται στο λόγο κυρίως στη θέση ονομάτων (ουσιαστικών ή επιθέτων): ῥώμη μετὰ μὲν φρονήσεως ὠφέλησεν, ἄνευ δὲ **ταύτης** (δηλ. τῆς φρονήσεως) ἔβλαψε – τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας πάντες τιμῶσι· **τοιοῦτοι** (δηλ. ἀγαθοί) καὶ **ὑμεῖς** γίγνεσθε.

Τα είδη των αντωνυμιών

220. Οι αντωνυμίες είναι εννέα ειδών: 1) **προσωπικές**, 2) **δεικτικές**, 3) **οριστικές ή επαναληπτικές**, 4) **κτητικές**, 5) **αυτοπαθητικές**, 6) **αλληλοπαθητικές**, 7) **ερωτηματικές**, 8) **αόριστες** και 9) **αναφορικές**.

1. Προσωπικές αντωνυμίες

221. Προσωπικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν τα τρία πρόσωπα του λόγου.

Πρώτο πρόσωπο είναι εκείνο που μιλεί: **εγώ**·

Δεύτερο πρόσωπο είναι εκείνο που του μιλούμε: **σύ**·

Τρίτο πρόσωπο είναι εκείνο για το οποίο γίνεται λόγος: **αὐτός, ἐκεῖνος** κτλ.

222. Οι προσωπικές αντωνυμίες κλίνονται έτσι:

Ενικός αριθμός			
	α' πρόσ.	β' πρόσ.	γ' πρόσ.
ον.	ἐγὼ	σὺ	—
γεν.	ἐμοῦ, μου	σοῦ, σου	(οὗ)
δοτ.	ἐμοί, μοι	σοί, σοι	οἷ, οἱ
αιτ.	ἐμέ, με	σέ, σε	(ἓ)

Πληθυντικός αριθμός			
	α' πρόσ.	β' πρόσ.	γ' πρόσ.
ον.	ἡμεῖς	ὑμεῖς	(σφεῖς)
γεν.	ἡμῶν	ὑμῶν	(σφῶν)
δοτ.	ἡμῖν	ὑμῖν	σφίσι(ν)
αιτ.	ἡμᾶς	ὑμᾶς	(σφᾶς)

Δυϊκός αριθμός		
	α' πρόσ.	β' πρόσ.
ον., αιτ	νὼ	νῷν
γεν., δοτ	σφὼ	σφῷν

2. Δεικτικές αντωνυμίες

223. Δεικτικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν δείξιμο (αισθητό ή νοητό).

Δεικτικές αντωνυμίες της αρχαίας ελληνικής είναι οι ακόλουθες (όλες τρικατάληκτες με τρία γένη):

οὗτος, αὕτη, τοῦτο

ἐκεῖνος, ἐκείνη, ἐκεῖνο

ὅδε, ἥδε, τόδε (= αυτός εδώ, αυτός δα, ο εξής)

τοιόσδε, τοιάδε, τοιόνδε ή τοιοῦτος, τοιαύτη, τοιοῦτο(ν) (= τέτοιος).

τηλικόσδε, τηλικήδε, τηλικόνδε ή τηλικοῦτος, τηλικαύτη, τηλικοῦτο(ν) (= τόσο μεγάλος).

224. 1) Η αντωνυμία **οὗτος, αὕτη, τοῦτο** κλίνεται έτσι:

Ενικός αριθμός			
ον.	οὗτος	αὕτη	τοῦτο
γεν.	τούτου	ταύτης	τούτου
δοτ.	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ
αιτ.	τοῦτον	ταύτην	τοῦτο
κλ.	(ὦ) οὗτος	(ὦ) αὕτη	–
Πληθυντικός αριθμός			
ον.	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
γεν.	τούτων	τούτων	τούτων
δοτ.	τούτοις	ταύταις	τούτοις
αιτ.	τούτους	ταύτας	ταῦτα
κλ.	–	–	–

Δυϊκός αριθμός(και για τα τρία γένη)

ον., αιτ.	**τώδε**
γεν., δοτ.	**τοῖνδε**

4) Οι αντωνυμίες τοιόσδε, τοιάδε, τοιόνδε —τοσόσδε, τοσήδε, τοσόνδε και τηλικόσδε, τηλικήδε, τηλικόνδε (που απαρτίζονται από τις αρχαιότερες αντωνυμίες τοῖος, τόσος, τηλίκος και το εγκλιτικό μόριο δὲ) κλίνονται μόνο κατά το πρώτο μέρος τους, με το μόριο δὲ αμετά-βλητο: τοιόσδε, τοιάδε, τοιόνδε –τοιοῦδε, τοιάσδε, τοιοῦδε –τοιῷδε, τοιᾷδε, τοιῷδε κτλ. –τοιοίδε, τοιαίδε, τοιάδε –τοιῶνδε –τοιοῖσδε, τοιαῖσδε, τοιοῖσδε κτλ.

5)Οι αντωνυμίες τοιοῦτος, τοσοῦτος, τηλικοῦτος (που είναι σύνθετες από τις αρχαιότερες αντωνυμίες

τοῖος, τόσος, τηλίκος και την αντων. οὗτος) κλίνονται έτσι:

Ενικός αριθμός			
ον.	τοιοῦτος	τοιαύτη	τοιοῦτο(ν)
γεν.	τοιούτου	τοιαύτης	τοιούτου
δοτ.	τοιούτῳ	τοιαύτῃ	τοιούτῳ
αιτ.	τοιοῦτον	τοιαύτην	τοιοῦτο(ν)
Πληθυντικός αριθμός			
ον.	τοιοῦτοι	τοιαῦται	τοιαῦτα
γεν.	τοιούτων	τοιούτων	τοιούτων
δοτ.	τοιούτοις	τοιαύταις	τοιούτοις
αιτ.	τοιούτους	τοιαύτας	τοιαῦτα

Δυϊκός αριθμός(και για τα τρία γένη)

ον., αιτ.	τοιούτω
γεν., δοτ.	τοιούτοιν

3. Οριστική ή επαναληπτική αντωνυμία

225. Η αντωνυμία **αὐτός, αὐτή, αὐτό** στην αρχαία ελληνική είναι **οριστική ή επαναληπτική.**

1) **Οριστική** είναι η αντωνυμία αὐτός (σε όλες τις πτώσεις) όταν χρησιμεύει για να ορίσει κάτι (δηλ. να το ξεχωρίσει από άλλα): τὴν στρατείαν αὐτὸς Ξέρξης ἤγαγε (= μόνος του ο Ξ., αυτός ο ίδιος και όχι άλλος) — ἔσωσε καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς παῖδας (και αυτόν τον ίδιο και τα παιδιά).

2) **Επαναληπτική** είναι η αντωνυμία αὐτὸς (μόνο στις πλάγιες πτώσεις), όταν χρησιμεύει για να επαναλάβει κάτι που γι' αυτό έγινε λόγος πρωτύτερα. Με τέτοια σημασία η αντων. αὐτὸς στις πλάγιες πτώσεις χρησιμοποιείται στη θέση

της προσ. αντων. του γ΄ προσώπου: βασιλεὺς καὶ οἱ μετ' **αὐτοῦ** (δηλ. τοῦ βασιλέως) ἢ καὶ οἱ σὺν **αὐτῷ** (δηλ. τῷ βασιλεῖ) — Κῦρον μεταπέμπεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἧς αὐτὸν (δηλ. τὸν Κῦρον) σατράπην ἐποίησε.

226. Η αντων. αὐτὸς κλίνεται σαν τρικατάληκτο επίθετο της β΄ κλίσης σε -ος, -η, -ον, αλλά χωρίς το τελικό ν στο ουδέτερο του ενικού: αὐτός, αὐτή, αὐτὸ – γεν. αὐτοῦ, αὐτῆς, αὐτοῦ κτλ. (πβ. §158: σοφός, σοφή, σοφόν).

227. Η αντων. αὐτός, όταν εκφέρεται μαζί με το άρθρο, σημαίνει ταυτότητα (ὁ αὐτὸς = ο ίδιος): τὴν Ἀττικὴν ἄνθρωποι ᾤκουν οἱ **αὐτοὶ** ἀεί (= οι ίδιοι πάντοτε).

4. Κτητικές αντωνυμίες

228. Κτητικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν σε ποιον ανήκει κάτι, δηλ. ορίζουν τον κτήτορα.

Οι κτητικές αντωνυμίες έχουν τρία πρόσωπα,όπως και οι προσωπικές, και σχηματίζονται από τα θέματα των αντίστοιχων προσωπικών αντωνυμιών:

Α΄ Για έναν κτήτορα

α΄ πρόσωπο: ἐμός, ἐμή, ἐμὸν
(= δικός μου, δική μου, δικό μου)·
β΄ πρόσωπο: σός, σή, σὸν
(= δικός σου, δική σου, δικό σου)·
γ΄ πρόσωπο: ἑός, ἑή, ἑὸν
(= δικός του, δική του, δικό του).

Β΄ Για πολλούς κτήτορες

α΄ πρόσ.: ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον (= δικός μας, δική μας, δικό μας)·

β΄ πρόσ.: ὑμέτερος, ὑμετέρα, ὑμέτερον (= δικός σας, δική σας, δικό σας)·

γ΄ πρόσ.: σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον (= δικός τους, δική τους, δικό τους).

229. Οι κτητικές αντωνυμίες κλίνονται σαν τρικατάληκτα επίθετα της β΄ κλίσης σε -ος, -η, -ον και -ος, -α,

-ον: ἐμός, ἐμή, ἐμόν (όπως σοφός, σοφή, σοφὸν) — ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον (όπως δίκαιος, δικαία, δίκαιον)· (βλ. §158 κ.α.).

Αυτοπαθητικές αντωνυμίες

230. Αυτοπαθητικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν ότι το ίδιο υποκείμενο ενεργεί και συγχρόνως παθαίνει: ἐγὼ τιμῶ **ἐμαυτὸν** (= εγώ τιμώ τον εαυτό μου) – γνῶθι **σαυτὸν** (= συ γνώρισε τον εαυτό σου) - οὗτος ἐπιμελεῖται **ἑαυτοῦ** (= αυτός φροντίζει για τον εαυτό του) κτλ.

231.Οι αυτοπαθητικές αντωνυμίες εξαιτίας της σημασίας τους δε συνηθίζονται στην ονομαστική, παρά μόνο στις πλάγιες πτώσεις. Οι αντωνυμίες αυτές έχουν τρία πρόσωπα και κλίνονται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

Ενικός αριθμός		
	α΄ προσώπου	
	αρσ.	θηλ.
γεν.	ἐμαυτοῦ	ἐμαυτῆς
δοτ.	ἐμαυτῷ	ἐμαυτῇ
αιτ.	ἐμαυτὸν	ἐμαυτὴν
Πληθυντικός αριθμός		
γεν.	ἡμῶν αὐτῶν	ἡμῶν αὐτῶν
δοτ.	ἡμῖν αὐτοῖς	ἡμῖν αὐταῖς
αιτ.	ἡμᾶς αὐτοὺς	ἡμᾶς αὐτὰς
Ενικός αριθμός		
	β΄ προσώπου	
	αρσ.	θηλ.
γεν.	σεαυτοῦ	σεαυτῆς
δοτ.	σεαυτῷ	σεαυτῇ
αιτ.	σεαυτὸν	σεαυτὴν

Πληθυντικός αριθμός			
γεν.	ὑμῶν αὐτῶν	ὑμῶν αὐτῶν	
δοτ.	ὑμῖν αὐτοῖς	ὑμῖν αὐταῖς	
αιτ.	ὑμᾶς αὐτοὺς	ὑμᾶς αὐτὰς	
γ΄ προσώπου			
Ενικός αριθμός			
	αρσ.	θηλ.	ουδ.
γεν.	ἑαυτοῦ	ἑαυτῆς	–
δοτ.	ἑαυτῷ	ἑαυτῇ	–
αιτ.	ἑαυτὸν	ἑαυτὴν	ἑαυτὸ
Πληθυντικός αριθμός			
γεν.	ἑαυτῶν ή σφῶν αὐτῶν	ἑαυτῶν ή σφῶν αὐτῶν	–
δοτ.	ἑαυτοῖς ή σφίσιν αὐτοῖς	ἑαυταῖς ή σφίσιν αὐταῖς	–
αιτ.	ἑαυτοὺς ή σφᾶς αὐτοὺς	ἑαυτὰς ή σφᾶς αὐτὰς	ἑαυτὰ

6. Αλληλοπαθητική αντωνυμία

232. Αλληλοπαθητική λέγεται η αντωνυμία που φανερώνει ότι δύο ή περισσότερα πρόσωπα ενεργούν και παθαίνουν αμοιβαίως: οὗτοι ἠδίκουν **ἀλλήλους** (=ο ένας αδικούσε τον άλλον, δηλ. καθένας αδικούσε τους άλλους και συγχρόνως τον αδικούσαν οι άλλοι).

233. Η αλληλοπαθητική αντωνυμία, επειδή είναι λέξη που φανερώνει δύο ή περισσότερα πρόσωπα, έχει μόνο δυϊκό και πληθυντικό. Δε συνηθίζεται στην ονομαστική αλλά μόνο στις πλάγιες πτώσεις. Έχει τρία γένη και κλίνεται όπως τα τρικατάληκτα επίθετα της β΄ κλίσης:

Δυϊκός αριθμός(και για τα τρία γένη)			
γεν.	ἀλλήλοιν		
δοτ.	ἀλλήλοιν		
αιτ.	ἀλλήλω		
Πληθυντικός αριθμός			
	αρσ.	θηλ.	ουδ.
γεν.	ἀλλήλων	ἀλλήλων	ἀλλήλων
δοτ.	ἀλλήλοις	ἀλλήλαις	ἀλλήλοις
αιτ.	ἀλλήλους	ἀλλήλας	ἄλληλα

7. Ερωτηματικές αντωνυμίες

234. Ερωτηματικές λέγονται οι αντωνυμίες που εισάγουν **ερωτήσεις**: **πόσαι** σοι οἰκίαι ἦσαν; – Μανία δὲ **τίνος** ἦν; – Κῦρος ἤρετο **τίς** ὁ θόρυβος εἴη.

Ερωτηματικές αντωνυμίες της αρχαίας ελληνικής είναι:

1) τίς (αρσ. και θηλ.), τί (ουδ.) (= ποιος;)
2) πότερος, ποτέρα, πότερον (= ποιος από τους δύο;)·
3) πόσος, πόση, πόσον·
4) ποῖος, ποία, ποῖον (= τι λογής;)·
5) πηλίκος, πηλίκη, πηλίκον (= πόσο μεγάλος; ή ποιας ηλικίας;)·
6) ποδαπός, ποδαπή, ποδαπὸν (= από ποιον τόπο;)·
7) πόστος, πόστη, πόστον (= τι θέση έχει σε μια αριθμητική σειρά; πβ. πρῶτος, τρίτος κτλ.)·
8) ποσταῖος, ποσταία, ποσταῖον (= σε πόσες μέρες; — πβ. τριταῖος, τεταρταῖος κτλ.).

235. Εκτός από την αντων. τίς, τί, όλες οι άλλες ερωτηματικές αντωνυμίες κλίνονται όπως τα τρικατάληκτα επίθετα της β΄ κλίσης (σε -ος, -η, -ον ή -ος, -α, -ον· πβ. §158 κ.π.).

Η ερωτηματική αντωνυμία τίς, τί είναι δικατάληκτη με τρία γένη και κλίνεται κατά την γ΄ κλίση:

Ενικός αριθμός		
	αρσ. και θηλ.	ουδέτ.
ον.	τίς	τί
γεν.	τίνος ή τοῦ	τίνος ή τοῦ
δοτ.	τίνι ή τῷ	τίνι ή τῷ
αιτ.	τίνα	τί
Πληθυντικός αριθμός		
ον.	τίνες	τίνα
γεν.	τίνων	τίνων
δοτ.	τίσι(ν)	τίσι(ν)
αιτ.	τίνας	τίνα

Δυϊκός αριθμός(και για τα τρία γένη)

ον., αιτ.	τίνε
γεν., δοτ.	τίνοιν

8. Αὁριστες αντωνυμίες

236. Αὁριστες λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν κάτι αόριστο, που δεν μπορεί κανείς ή δε θέλει να το ονομάσει: Κῦρε, λέγουσί **τινες** (= κάποιοι) ὅτι πολλὰ ὑπισχνεῖ, ... **ἔνιοι** (= μερικοί) δὲ ὅτι οὐκ ἂν δύναιο ἀποδοῦναι ὅσα ὑπισχνεῖ.

Αόριστες αντωνυμίες της αρχαίας είναι κυρίως οι ακόλουθες τρεις:

1) τὶς (αρσ. και θηλ.), τὶ (ουδ.) (= κάποιος)·

2) ὁ δεῖνα, ἡ δεῖνα, τὸ δεῖνα·

3) ἔνιοι, ἔνιαι, ἔνια (= μερικοί).

237.Από τις αόριστες αντωνυμίες:

α) η αντωνυμία τίς, τὶ είναι δικατάληκτη με τρία γένη και κλίνεται κατά την γ΄ κλίση:

Ενικός αριθμός		
	αρσ. και θηλ.	ουδέτ.
ον.	τὶς	τὶ
γεν.	τινὸς ή του	τινὸς ή του
δοτ.	τινὶ ή τῳ	τινὶ ή τῳ
αιτ.	τινὰ	τὶ
Πληθυντικός αριθμός		
ον.	τινὲς	τινὰ ή ἄττα
γεν.	τινῶν	τινῶν
δοτ.	τισὶ(ν)	τισὶ(ν)
αιτ.	τινὰς	τινὰ ή ἄττα
Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)		
ον., αιτ.	τινὲ	
γεν., δοτ.	τινοῖν	

β) η αντωνυμία **δεῖνα** στην αρχαία ελληνική ή μένει άκλιτη (όπως στη νέα) ή κλίνεται κατά την γ΄ κλίση:

Ενικός αριθμός				
ον.	ὁ	ἡ	τὸ	δεῖνα
γεν.	τοῦ	τῆς	τοῦ	δεῖνος
δοτ.	τῷ	τῇ	τῷ	δεῖνι
αιτ.	τὸν	τὴν	τὸ	δεῖνα
Πληθυντικός αριθμός				
ον.	οἱ	αἱ	δεῖνες	
γεν.	τῶν δείνων			
δοτ.	(τοῖς	ταῖς	δεῖσι)	
αιτ.	τοὺς	τὰς	δεῖνας	

γ) η αντωνυμία **ἔνιοι, ἔνιαι, ἔνια** βρίσκεται μόνο στον πληθ. και κλίνεται σαν τρικατάληκτο επίθετο της β΄ κλίσης (βλ. §158).

238. Στις αόριστες αντωνυμίες ανήκουν και τα ακόλουθα επίθετα που λέγονται και επιμεριστικές αντωνυμίες, γιατί σημαίνουν επιμερισμό από ένα σύνολο δύο ή περισσότερων ουσιαστικών:

1) πᾶς, πᾶσα, πᾶν (= καθένας χωρίς καμιά εξαίρεση· μ' αυτή τη σημασία ο πληθ. πάντες = όλοι): οὐ παντὸς πλεῖν ἐς Κόρινθον (= δεν είναι εύκολο στον καθένα κτλ.) -πάντες ἐθαύμαζον (= όλοι εθαύμαζαν)·

2) ἕκαστος, ἑκάστη, ἕκαστον (= καθένας)·

3) ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο·

4) οὐδείς, οὐδεμία, οὐδὲν - μηδείς, μηδεμία, μηδὲν (= κανείς)·

5) ἀμφότεροι, ἀμφότεραι, ἀμφότερα (= και οι δύο μαζί)·

6) ἑκάτερος, ἑκατέρα, ἑκάτερον (= καθένας από τους δύο)·

7) ἕτερος, ἑτέρα, ἕτερον (= άλλος· λέγεται για δύο ουσιαστικά)·

8) οὐδέτερος, οὐδετέρα, οὐδέτερον – μηδέτερος, μηδετέρα, μηδέτερον (= ούτε ο ένας ούτε ο άλλος)·

9) ποσός, ποσή, ποσὸν (=κάμποσος· πβ. §234, 3, πόσος)·

10) ποιός, ποιά, ποιὸν (προφ. ποι-ός, ποι-ά, ποι-όν)
(= κάποιας λογής· πβ. §234, 4, ποῖος)·

11) ἀλλοδαπός, ἀλλοδαπή, ἀλλοδαπὸν (= από άλλον τόπο· πβ. §234, 6, ποδαπός).

239. Από τις επιμεριστικές αντωνυμίες:

α) η αντων. πᾶς, πᾶσα, πᾶν χρησιμεύει και ως επίθετο (= όλος, ολόκληρος): πᾶς ἀνήρ, πᾶσα ἡ πόλις (βλ. §172).

β) οι αντων. οὐδεὶς και μηδεὶς κλίνονται όπως το αριθμητικό εἷς, μία, ἓν (βλ. §207), αλλά στο αρσενικό γένος έχουν και πληθ. αριθμό οὐδένες, μηδένες ΙΙ (= κανείς, χωρίς εξαίρεση):

Ενικός αριθμός		
ον.	οὐδεὶς	οὐδεμία
γεν.	οὐδενὸς	οὐδεμιᾶς
δοτ.	οὐδενὶ	οὐδεμιᾷ
αιτ.	οὐδένα	οὐδεμίαν
Πληθυντικός αριθμός		
ον.	οὐδὲν	οὐδένες
γεν.	οὐδενὸς	οὐδένων
δοτ.	οὐδενὶ	οὐδέσι(ν)
αιτ.	οὐδὲν	οὐδένας

γ) η αντων. ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο κλίνεται ως τρικατάληκτο επίθετο της β΄ κλίσης σε -ος, -η, -ον, αλλά

χωρίς τελικό ν στο ουδέτερο (πβ. §224, 2, ἐκεῖνο)·

δ) η αντων. ἀμφότεροι, ἀμφότεραι, ἀμφότερα κλίνεται κανονικά στον πληθυντ. και δυϊκό αριθμό ως τρικατάληκτο επίθετο της β΄ κλίσης (πβ. §158)·

ε) οι λοιπές αντωνυμίες ἕκαστος, ἑκάτερος, ἕτερος, οὐδέτερος, μηδέτερος, ποσός, ποιός, ἀλλοδαπὸς κλίνονται ως τρικατάληκτα επίθετα σε -ος, -η, -ον ή -ος, -α, -ον (πβ. §158).

9. Αναφορικές αντωνυμίες

240. Αναφορικές λέγονται οι αντωνυμίες με τις οποίες κανονικά μια ολόκληρη πρόταση αναφέρεται σε λέξη άλλης πρότασης ή στο όλο νόημά της: ἔστι δίκης ὀφθαλμός, **ὅς** τὰ πάνθ' ὁρᾷ – Δερκυλίδας ἐστάθη

τὴν ἀσπίδα ἔχων, ὃ δοκεῖ κηλὶς εἶναι…

Αναφορικές αντωνυμίες της αρχαίας ελληνικής είναι:

1) ὅς, ἥ, ὃ (= ο οποίος, αυτός που)·

2) ὅσπερ, ἥπερ, ὅπερ (= αυτός ακριβώς που)·

3) ὅστις, ἥτις, ὅ,τι (= όποιος)·

4) ὁπότερος, ὁποτέρα, ὁπότερον (= όποιος από τους δύο) (πβ. §234,2)·

5) ὅσος, ὅση, ὅσον (πβ. §234, 3)·

6) ὁπόσος, ὁπόση, ὁπόσον (= όσος) (πβ. §234, 3)·

7) οἷος, οἵα, οἷον (= τέτοιος που) (πβ. §234, 4)·

8) ὁποῖος, ὁποία, ὁποῖον χωρίς άρθρο (=όποιας λογής) (πβ. §234,4)·

9) ἡλίκος, ἡλίκη, ἡλίκον (= όσο μεγάλος) (πβ. § 234, 5)·

10) ὁπηλίκος, ὁπηλίκη, ὁπηλίκον (= όσο μεγάλος) (πβ. §234, 5)·

11) ὁποδαπός, ὁποδαπή, ὁποδαπόν (= από ποιον τόπο· σε πλάγια ερώτηση) (πβ. §234, 6).

241. Οι αναφορικές αντωνυμίες ὅς, ὅσπερ και ὅστις κλίνονται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

Ενικός αριθμός			
	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ον.	ὃς	ἣ	ὃ
γεν.	οὗ	ἧς	οὗ
δοτ.	ᾧ	ᾗ	ᾧ
αιτ.	ὃν	ἣν	ὃ
Πληθυντικός αριθμός			
	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ον.	οἵ	αἱ	ἃ
γεν.	ὧν	ὧν	ὧν
δοτ.	οἷς	αἷς	οἷς
αιτ.	οὓς	ἃς	ἃ

Ενικός αριθμός			
	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ον.	ὅσπερ	ἥπερ	ὅπερ
γεν.	οὗπερ	ἧσπερ	οὗπερ
δοτ.	ᾧπερ	ᾗπερ	ᾧπερ
αιτ.	ὅνπερ	ἥνπερ	ὅπερ
Πληθυντικός αριθμός			
ον.	οἵπερ	αἵπερ	ἅπερ
γεν.	ὧνπερ	ὧνπερ	ὧνπερ
δοτ.	οἷσπερ	αἷσπερ	οἷσπερ
αιτ.	οὕσπερ	ἅσπερ	ἅπερ

Δυϊκός αριθμός		
ον., αιτ.		
ὦ ὥπερ	ὦ (ᾶ) ὥπερ (ἅπερ)	ὦ ὥπερ
γεν., δοτ.		
οἷν οἵνπερ	οἷν (αἷν) οἵνπερ (αἵνπερ)	οἷν οἵνπερ

Ενικός αριθμός			
	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ον.	ὅστις	ἥτις	ὅ,τι
γεν.	οὑτινος και ὅτου	ἧστινος	οὑτινος και ὅτου
δοτ.	ᾧτινι και ὅτῳ	ᾗτινι	ᾧτινι και ὅτῳ
αιτ.	ὅντινα	ἥντινα	ὅ,τι
Πληθυντικός αριθμός			
ον.	οἵτινες	αἵτινες	ἅτινα ή ἄττα
γεν.	ὧντινων	ὧντινων	ὧντινων
δοτ.	οἷστισι(ν)	αἷστισι(ν)	οἷστισι(ν)
αιτ.	οὕστινας	ἅστινας	ἅτινα ή ἄττα
Δυϊκός αριθμός			
ον., αιτ.			
ὥτινε	ὥτινε (ἄτινε)		ὥτινε
γεν., δοτ.			
οἷντινοιν	οἷντινοιν(αἷντινοιν)		οἷντινοιν

242. Οι άλλες αναφορικές αντωνυμίες, εκτός από το ὃς, ὅσπερ, ὅτις, κλίνονται σαν τρικατάληκτα επίθετα της β΄ κλίσης: ὅσος, -η, -ον – οἷος, οἵα, οἷον κτλ.

Συσχετικές αντωνυμίες

243. Από τις αντωνυμίες οι ερωτηματικές, οι αόριστες, οι δεικτικές και οι αναφορικές λέγονται μαζί συσχετικές αντωνυμίες, γιατί έχουν μεταξύ τους κάποια σχέση, δηλ. σε κάθε ερωτηματική αντωνυμία αντιστοιχεί μια από τις άλλες:
τίς; – οὐδείς – οὗτος – ὃς κτλ.

244. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΣΧΕΤΙΚΩΝ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ

Ερωτη-ματικές	Αόριστες	Δεικτικές	Αναφο-ρικές
τίς;	τίς, οὐδείς, μηδείς, πᾶς, ὁ δεῖνα, ἔνιοι, ἕκαστος, ἄλλος	ὅδε, οὗτος, ἐκεῖνος	ὅς, ὅστις, ὅσπερ
πότερος;	οὐδέτερος, μηδέτερος, ἀμφότεροι (ἄμφω), ἕτερος, ἑκάτερος	(ὁ ἕτερος = ο ένας από τους δύο)	ὁπότερος
πόσος;	ποσὸς (κάμποσος)	τοσόσδε, τοσοῦτος	ὅσος, ὁπόσος
ποῖος;	ποιὸς (= κάποιος)	τοιόσδε, τοιοῦτος	οἷος, ὁποῖος

Ερωτηματικές	Αόριστες	Δεικτικές	Αναφορικές
πηλίκος;	—	τηλικόσδε, τηλικοῦτος	ἡλίκος, ὁπηλίκος
ποδαπός;	(ἀλλοδαπὸς = από άλλο μέρος)	—	ὁποδαπὸς

20ό ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΡΗΜΑ -ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Α΄. Ορισμός και παρεπόμενα του ρήματος

245. Ρήματα λέγονται οι κλιτές λέξεις που φανερώνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί ή δέχεται μια ενέργεια, δηλ. παθαίνει κάτι, ή βρίσκεται σε μια ορισμένη κατάσταση: Τισσαφέρνης **διαβάλλει** τὸν Κῦρον (το υποκείμ. ενεργεί) –Κῦρος **διαβάλλεται** ὑπὸ Τισσαφέρνους (το υποκείμ. παθαίνει κάτι από κάποιον άλλον) –Δαρεῖος **ἀσθενεῖ** (το υποκείμ. βρίσκεται σε μια κατάσταση).

246. Όπως τα πτωτικά, έτσι και το ρήμα έχει διάφορους τύπους με τους οποίους φανερώνονται τα παρεπόμενά του (πβ. §77).

Παρεπόμενα (ή **συνακόλουθα**) του ρήματος είναι: 1) **η διάθεση**, 2) **ο αριθμός**, 3) **το πρόσωπο**, 4) **η έγκλιση**, 5) **ο χρόνος**, 6) **η φωνή** και 7) **η συζυγία**.

1. Διαθέσεις

247. Διάθεση του ρήματος λέγεται η ιδιαίτερη σημασία του που δείχνει ότι το υποκείμενο ή ενεργεί ή παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια κατάσταση.

Οι διαθέσεις των ρημάτων στην αρχαία ελληνική, όπως και στη νέα, είναι τέσσερις: **ενεργητική, μέση, παθητική** και **ουδέτερη**.

α) Ρήματα με **ενεργητική διάθεση** ή **ενεργητικά** λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί: Ἀρταξέρξης **συλλαμβάνει Κῦρον**.

β) Ρήματα με **μέση διάθεση** ή **μέσα** λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί και η ενέργεια γυρίζει με κάποιον τρόπο σ' αυτό το ίδιο: οἱ στρατιῶται **γυμνάζονται** (= γυμνάζουν τον εαυτό τους).

γ) Ρήματα με **παθητική διάθεση** ή **παθητικά** λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο δέχεται μια ενέρεια από κάποιον άλλον, δηλ. παθαίνει κάτι: Κῦρος **προσκυ-νεῖται** ὡς βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτόν.

δ) Ρήματα με **ουδέτερη διάθεση** ή **ουδέτερα** λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο ούτε ενεργεί ούτε παθαίνει παρά βρίσκεται απλώς σε μια κατάσταση: οἱ πολέμιοι **ἡσυχάζουσι**.

2. Αριθμοί

248. Αριθμός του ρήματος λέγεται ο τύπος του ρήματος που φανερώνει αν το υποκείμενό του είναι ένα ή δύο ή περισσότερα πρόσωπα ή πράγματα.

Οι αριθμοί του ρήματος, όπως και των πτωτικών, στην αρχαία ελληνική είναι τρεις:

α) **ενικός**	β) **δυϊκός**	γ) **πληθυντικός**
(όταν πρόκειται για ένα):	(όταν πρόκειται για δύο):	(όταν πρόκειται για πολλά):
ὁ μαθητὴς γράφει	τὼ μαθητὰ γράφετον·	οἱ μαθηταὶ γράφουσι.

3. Πρόσωπα

249. Πρόσωπο του ρήματος λέγεται ο τύπος του ρήματος που φανερώνει τίνος προσώπου είναι το υποκείμενο. Κανονικά τα πρόσωπα του ρήματος είναι τρία (πβ. §221):

α) το **πρώτο πρόσωπο**:	(ἐγὼ) γράφω - (ἡμεῖς) γράφομεν
β) το **δεύτερο πρόσωπο**:	(σὺ) γράφεις - (ὑμεῖς) γράφετε·
γ) το **τρίτο πρόσωπο**:	(οὗτος) γράφει - (οὗτοι) γράφουσι.

4. Εγκλίσεις. Ονοματικοί τύποι

250. Η έννοια που εκφράζει το ρήμα παρουσιάζεται κάθε φορά από εκείνον που μιλεί ή σαν κάτι που το νομίζει πραγματικό ή σαν

κάτι που επιθυμεί ή περιμένει να γίνει ή σαν ευχή ή σαν προσταγή κτλ.

Οι διάφορες μορφές του ρήματος που φανερώνουν την ψυχική διάθεση εκείνου που μιλεί λέγονται εγκλίσεις.

Οι εγκλίσεις των ρημάτων στην αρχαία ελληνική είναι τέσσερις: η οριστική, η υποτακτική, η ευκτική και η προστακτική.

α) Η **οριστική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν κάτι βέβαιο και πραγματικό: **βλάπτει** τὸν ἄνδρα θυμὸς - ἐνταῦθα **ἔμειναν** ἡμέρας τρεῖς.

β) Η **υποτακτική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν κάτι επιθυμητό ή ενδεχόμενο: τὸ σῶμα **γυμνάζωμεν** (=ας γυμνάζομε) - ἐὰν ἔλθῃς (= αν υποθέσουμε πως θα έρθεις, όπως είναι ενδεχόμενο).

γ) Η **ευκτική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν ευχή εκείνου που μιλεί: ὦ παῖ, **γένοιο** πατρὸς εὐτυχέστερος (= μακάρι να γίνεις).

δ) Η **προστακτική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν προσταγή, αξίωση, συμβουλή, παράκληση ή και ευχή εκείνου που μιλεί: τὸ σῶμα **γυμνάζετε** (= να γυμνάζετε) - **ὑγίαινε** (= εύχομαι να υγιαίνεις).

251. Εκτός από τις τέσσερις εγκλίσεις το ρήμα σχηματίζει ακόμη δύο τύπους, που λέγονται **ονοματικοὶ τύποι του ρήματος.**

Οι ονοματικοί τύποι του ρήματος είναι το **απαρέμφατο** και η **μετοχή.**

α) Το **απαρέμφατο** είναι αφηρημένο ρηματικό ουσιαστικό άκλιτο, που σχηματίζεται από το

θέμα του ρήματος και φανερώνει συγχρόνως διάθεση και χρόνο: γράφειν, γράφεσθαι - γράψαι, γραφῆναι.

β) Η **μετοχή** είναι τρικατάληκτο ρηματικό επίθετο με τρία γένη, που σχηματίζεται από το θέμα του ρήματος και φανερώνει συγχρόνως διάθεση και χρόνο: γράφων, γράφουσα, γράφον - γραφόμενος, γραφομένη, γραφόμενον - γραφείς, γραφεῖσα, γραφέν.

5. Χρόνοι

252. **Χρόνος** του ρήματος λέγεται ο ρηματικός τύπος που φανερώνει **πότε** γίνεται αυτό που σημαίνει το ρήμα και **πώς**.

Ι. Οι χρόνοι στην οριστική

253. Η οριστική έγκλιση έχει εφτά χρόνους. Αυτοί είναι: ο **ενεστώτας**, ο **παρατατικός**,ο (απλός) **μέλλοντας**, ο **αόριστος**, ο **παρακείμενος**, ο **υπερσυντέλικος** και ο **συντελεσμένος μέλλοντας**.

α) ο **ενεστώτας** φανερώνει κάτι που γίνεται τώρα (με διάρκεια ή με επανάληψη): ὁ μαθητὴς **γράφει** — ἀεὶ τὰ αὐτὰ **λέγω**.

β) ο **παρατατικός** φανερώνει κάτι που γινόταν στο παρελθόν (με διάρκεια ή με επανάληψη): ὁ μαθητὴς **ἔγραφε** — Σωκράτης ὥσπερ **ἐγίγνωσκεν** οὕτως **ἔλεγε**.

γ) ο (απλός) **μέλλοντας** φανερώνει κάτι που θα γίνει ή θα γίνεται στο μέλλον: ἐγὼ **γράψω** (= εγώ θα γράψω ή θα γράφω) —ἐγὼ ὑμῖν **ἐρῶ**.

δ) Ο **αὁριστος** φανερώνει κάτι που έγινε αόριστα στο παρελθόν (άσχετα αν κράτησε πολύ ή λίγο): ὁ μαθητὴς **ἔγραψε — ἐβασίλευσε** δώδεκα έτη.

ε) Ο **παρακείμενος** κυρίως φανερώνει κάτι που έχει γίνει στο παρελθόν και υπάρχει τώρα συντελεσμένο: ὁ μαθητὴς **γέγραφε** (= ο μαθητής έχει γράψει κάτι που τώρα είναι πια τελειωμένο) —οἱ πολέμιοι σπονδὰς **λελύκασι.**

ϛ) Ο **υπερσυντέλικος** φανερώνει κάτι που είχε γίνει, δηλ. κάτι που ήταν συντελεσμένο σε κάποιο χρονικό σημείο του παρελθόντος: ὁ μαθητὴς **ἐγεγράφει** (= είχε γράψει στο παρελθόν κάτι που ήταν τότε τελειωμένο και που τώρα μπορεί να μην υπάρχει) — οὗτος **προαφῖκτο εἰς Σικελίαν** (= είχε φτάσει πρωτύτερα και βρισκόταν τότε εκεί).

ζ) Ο **συντελεσμένος μέλλοντας** φανερώνει κάτι που θα έχει γίνει, δηλ. κάτι που θα είναι συντελεσμένο, σε κάποιο χρονικό σημείο του μέλλοντος: ὁ μαθητὴς **γεγραφὼς ἔσται** (= θα έχει γράψει κάτι που θα είναι τελειωμένο σε ορισμένη στιγμή του μέλλοντος) — ἡ πόλις **ἔσται τετειχισμένη.**

254. Ανασκόπηση. Από τους χρόνους στην οριστική:

α) ο ενεστώτας και κατά ένα μέρος ο παρακείμενος αναφέρονται κανονικά στο παρόν. Ο παρατατικός, ο αόριστος, ο υπερσυντέλικος και κατά ένα μέρος ο παρακείμενος αναφέρονται στο παρελθόν· ο (απλός) μέλλοντας και ο συντελεσμένος μέλλοντας αναφέρονται στο μέλλον·

β) ο ενεστώτας, ο παρατατικός και κάποτε ο (απλός) μέλλοντας

παρουσιάζουν αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν κάτι εξακολουθητικό, που διαρκεί με συνέχεια ή με επανάληψη· ο αόριστος και κάποτε ο (απλός) μέλλοντας το παρουσιάζουν συνοπτικά (ιδωμένο στο σύνολο του)· ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και ο συντελεσμένος μέλλοντας το παρουσιάζουν συντελεσμένο.

255. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΣΧΕΤΙΚΟΣ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ

Χρόνοι που παρουσιάζουν αυτό που σημαίνει το ρήμα

1. σαν εξακολουθητικό		
α) στο παρόν **ενεστώ-τας** γράφω	β) στο παρελθόν **παρατατικός** ἔγραφον	γ) στο μέλλον **(απλός) μέλλοντας** γράψω (= θα γράφω)

2. σαν συνοπτικό (ή στιγμιαίο)		
	αόριστος ἔγραψα	**(απλός) μέλλοντας** γράψω (= θα γράψω)

3. σαν συντελεσμένο		
παρακεί-μενος γέγραφα	**παρακείμενος** γέγραφα **υπερσυντέ-λικος** ἐγεγράφειν	**συντελ. μέλλοντας** γεγραφὼς ἔσομαι

256. Από τους χρόνους του ρήματος:

α) ο ενεστώτας, ο (απλός) μέλλοντας και ο παρακείμενος λέγονται **αρχικοί** (γιατί αυτοί σχηματίστηκαν στην αρχή) ο παρατατικός, ο αόριστος και ο υπερσυντέλικος λέγονται **παραγόμενοι** (γιατί παράγονται από τους αρχικούς) ή **ιστορικοί** (γιατί αναφέρονται στα περασμένα)·

β) ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και συντελεσμένος μέλλοντας λέγονται **συντελικοί**, γιατί σημαίνουν κάτι το συντελεσμένο (το αποτελειωμένο)·

γ) οι περισσότεροι χρόνοι στην αρχαία ελληνική εκφέρονται με μία λέξη και λέγονται **μονολεκτικοί** (π.χ. μέλλ. λύσω, παρακείμ. λέλυκα, υπερσυντ. ἐλελύκειν κτλ.), μερικοί όμως σχηματίζονται με δύο λέξεις και λέγονται **περιφραστικοί** (π.χ. συντελεσμ. μέλλ. λελυκὼς ἔσομαι).

ΙΙ. Οι χρόνοι στις άλλες εγκλίσεις

257. 1) Η **υποτακτική** και η **προστακτική** σχηματίζουν μόνο ενεστώτα,αόριστο και παρακείμενο.

2) Η **ευκτική, το απαρέμφατο** και η **μετοχή** σχηματίζουν ενεστώτα, (απλό) μέλλοντα, αόριστο και παρακείμενο.

6. Φωνές

258. Φωνή του ρήματος λέγεται ένα σύνολο από τύπους που μπορεί να σχηματίσει το ρήμα.

Κάθε ρήμα κανονικά σχηματίζει δύο σύνολα από τύπους, δηλ. έχει δύο φωνές. Αυτές είναι:

α) η **ενεργητική φωνή**, που ο πρώτος τύπος της (δηλ. το α΄ ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα) λήγει σε **–ω** ή **-μι**: λύ-ω, τιμῶ, τίθη-μι ·

β) η **μέση φωνή**, που ο πρώτος τύπος της (δηλ. το α΄ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα) λήγει σε **-μαι**: λύ-ο-μαι, τιμῶμαι, τίθε-μαι.

7. Συζυγίες

259. Κατά τον τρόπο που κλίνονται τα ρήματα χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, που λέγονται συζυγίες.

α) Στην **πρώτη συζυγία** ανήκουν όσα ρήματα στο α΄ πρόσωπο της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα λήγουν σε **-ω**: λύ-ω, (τιμά-ω) τιμῶ, γράφ-ω.

β) Στη **δεύτερη συζυγία** ανήκουν όσα ρήματα στο α΄πρόσωπο της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα λήγουν σε **-μι**: δείκνυ-μι, τίθη-μι.

Β΄. Στοιχεία του σχηματισμού του ρήματος

260. Στους ρηματικούς τύπους ξεχωρίζουμε διάφορα στοιχεία: **κατάληξη, θέμα, χαρακτήρα, αύξηση,**

αναδιπλασιασμό και το **βοηθητικό ρήμα** (όταν ο τύπος σχηματίζεται περιφραστικά). Π.χ. στον τύπο λύ-ω το λυ- είναι θέμα, το -υ-χαρακτήρας, το -ω κατάληξη· στον τύπο ἔ-λυ-ον το ε- είναι αύξηση, το -λυ- θέμα, το -ον κατάληξη.

1. Κατάληξη (βλ. §73, α)

261. Κατάληξη του ρηματικού τύπου είναι το τελευταίο μέρος που αλλάζει, για να δηλωθεί η φωνή, το πρόσωπο, ο αριθμός, η έγκλιση και ο χρόνος: -ω, -εις, -ει, -ομεν, -ετε, -ουσι· -ω, -ῃς, -ῃ κτλ.· -ον, -ες, -ε κτλ.· -ομαι, -ει, -εται κτλ.· -ωμαι, -ῃ, -ηται κτλ. (πβ. §281 και §288).

2. Θέμα (βλ. §73, β)

262. Κάθε ρήμα κανονικά έχει **δύο θέματα**, από τα οποία σχηματίζονται οι διάφοροι τύποι του. Τα θέματα αυτά είναι το **ρηματικό** και το **χρονικό.**

α) **Ρηματικό θέμα** λέγεται το αρχικό θέμα που χρησιμεύει ως βάση στο σχηματισμό των χρονικών θεμάτων του ρήματος. Έτσι: το ρηματικό θέμα του ρήματος βλάπτω δεν είναι το βλαπτ- (όπως στον ενεστώτα βλάπτ-ω) παρά βλαβ- (όπως στο όνομα βλάβη)· το ρημ. θέμα του ρ. ἀλλάσσω δεν είναι ἀλλασσ- (όπως στον ενεστώτα ἀλλάσσ-ω), παρά ἀλλαγ- (όπως στο όνομα ἀλλαγ-ή) κτλ.

β) **Χρονικό θέμα** λέγεται το ιδιαίτερο θέμα που μ' αυτό σχηματίζονται οι τύποι ορισμένου χρόνου ή ορι-

σμένων χρόνων. Το χρονικό αυτό θέμα προέρχεται από το αρχικό ρηματικό θέμα που μετασχηματίζεται στους διάφορους χρόνους και παίρνει διάφορες μορφές.

Κανονικά έχουν κοινό χρονικό θέμα ο ενεστώτας με τον παρατατικό, ο μέλλοντας με τον αόριστο και ο παρακείμενος με τον υπερσυντέλικο και τον συντελεσμένο μέλλοντα. Π.χ.

Ενεργ. φωνή		
ενεστώτας:	βλάπτω	(χρονικό θέμα βλαπτ-)
παρατατ.:	ἔ-βλαπτ-ον	
μέλλοντας:	βλάψω	(χρονικό θέμα βλαψ-)
αόριστος:	ἔ-βλαψ-α	
παρακείμ.:	βέ-βλαφ-α	(χρονικό θέμα βεβλαφ-)
υπερσυντ.:	ἐ-βε-βλάφ-ειν	
συντ. μέλλ.:	βε-βλαφ-ὼς ἔσομαι)	

Μέση φωνή		
παρακείμ.:	βέ-βλαμ-μαι	(χρονικό θέμα βεβλαφ-)
υπερσυντ.:	ἐ-βε-βλάμ-μην	

3. Χαρακτήρας (βλ. §73, β)

263. α) Ο χαρακτήρας του ρηματικού θέματος λέγεται **ρηματικός χαρακτήρας**: Π.χ. του ρ. λύω ρηματικό θ. λυ-, ρηματικός χαρακτ. **-υ-**· του ρ. κόπτω ρηματικό θ. κοπ-, ρηματικός χαρακτ. **-π-**.

β) Ο χαρακτήρας του χρονικού θέματος λέγεται **χρονικός χαρακτήρας**. Π.χ. (λύ-ω), μέλλ. λύσ-ω, χρονικό θ. λυσ-, χρονικός χαρακτήρας -σ-, παρακείμ. λέ-λυκ-α, χρον. θ. λε-λυκ-, χρον. χαρακτ. -κ-.

264. Κατά τον ρηματικό χαρακτήρα τα ρήματα και των δύο συζυγιών

διαιρούνται σε **φωνηεντόληκτα** (λύ-ω, ἵ-στη-μι) και **συμφωνόληκτα** (γράφ-ω, δείκ-νυ-μι). Και υποδιαιρούνται:

α) τα φωνηεντόληκτα σε **ασυναίρετα** (λύ-ω, παιδεύ-ω) και σε **συνηρημένα** (τιμάω -ῶ, ποιέω -ῶ, δηλόω -ῶ)·

β) τα συμφωνόληκτα σε **αφωνόληκτα** (διώκ-ω, γράφ-ω, πείθ-ω, δείκ- νυ-μι), σε **ενρινόληκτα** ή **υγρόληκτα** (βάλλ-ω, δέρ-ω, ὄλ-λυ-μι, μέν-ω) και σε λίγα **σιγμόληκτα** (σβέσ-νυ-μι = σβέννυμι).

265. ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΟΥ ΔΕΙΧΝΕΙ ΤΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ
(κατά συζυγία και χαρακτήρα)

Α΄ συζυγία (ρήματα σε -ω)	
Φωνηεντόληκτα	
Ασυναίρετα	Συνηρημένα
Βαρύτονα	Περισπώμενα
λύ-ω, παιδεύ-ω, κυλί ω χρί-ω, σεί-ω, κλαί-ω, καί-ω	(σε -άω) τιμά-ω -ῶ (σε -έω) ποιέ-ω -ῶ (σε -όω) δηλό-ω -ῶ

<table>
<tr><th colspan="3">Συμφωνόληκτα</th></tr>
<tr><td rowspan="2">Αφωνόληκτα</td><td colspan="2">Βαρύτονα</td></tr>
<tr><td colspan="2">ἐλπίζ-ω (θ. ἐλπιδ-)
τρίβ-ω, ἄγ-ω, τάσσ-ω (θ. ταγ-)</td></tr>
<tr><td>Ενρινόληκτα</td><td colspan="2">νέμ-ω, μέν-ω,
ἀγγέλλ-ω, δέρ-ω</td></tr>
<tr><td>Σιγμόληκτα</td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><th colspan="3">Β΄ συζυγία (ρήματα σε -μι)</th></tr>
<tr><th colspan="3">Φωνηεντόληκτα</th></tr>
<tr><td colspan="2">Ασυναίρετα</td><td>Συνηρημένα</td></tr>
<tr><td colspan="2">Βαρύτονα</td><td>Περισπώμενα</td></tr>
<tr><td colspan="2">ἵ-στη-μι, τί-θη-μι,
ἵ-η-μι, δί-δω-μι,
στρώ-ν-νυ-μι</td><td></td></tr>
</table>

Συμφωνόληκτα	
	Βαρύτονα
Αφωνόληκτα	μείγ-νυ-μι, δείκ-νυ-μι, ζεύγ-νυ-μι
Ενρινόληκτα	ὄλ-λυ-μι
Σιγμόληκτα	(κεράσ-νυ-μι) κεράννυμι (σβέσ-νυ-μι) σβέννυμι (βλ. §333, δ)

4. Αύξηση

α) Ομαλή αύξηση στα απλά ρήματα

266. Στους ιστορικούς χρόνους της οριστικής (δηλ. στον παρατατικό, τον αόριστο και τον υπερσυντέλικο) τα ρήματα παίρνουν στην αρχή του θέματος **αύξηση.**

Η αύξηση δηλώνει το παρελθόν και είναι δύο ειδών: συλλαβική και χρονική.

1) Συλλαβική αύξηση παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από σύμφωνο. Και είναι συλλαβική αύξηση η προσθήκη ενός ε (με ψιλή) στην αρχή του θέματος από το οποίο σχηματίζεται καθένας από τους ιστορικούς χρόνους της οριστικής: (λύ-ω), παρατ. ἔ-λυον, αόρ. ἔ-λυσα, υπερσ. ἐ-λελύκειν.

2) Χρονική αύξηση παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από φωνήεν (ή δίφθογγο). Και είναι χρονική αύξηση η έκταση του αρχικού βραχύχρονου φωνήεντος του θέματος από το οποίο σχηματίζεται καθένας από τους ιστορικούς χρόνους της οριστικής (βλ. §62, 7,β).

Κατά τη χρονική αύξηση γίνονται οι ακόλουθες εκτάσεις:

το ᾰ σε η:	ἀκούω - ἤκουον
το ε σε η:	ἐλπίζω - ἤλπιζον
το ο σε ω:	ὁρίζω - ὥριζον
το ῐ σε ῑ:	ἱκετεύω - ἱκέτευον
το ῠ σε ῡ:	ὑβρίζω - ὕβριζον
το αι σε ᾐ:	αἰσθάνομαι -ᾐσθανόμην
το ει σε ᾑ:	εἰκάζω – ᾖκαζον
το αυ σε ηυ:	αὐξάνω – ηὔξανον
το ευ σε ηυ:	εὔχομαι – ηὐχόμην
το οι σε ῳ:	οἰκτίρω – ᾤκτιρον

β) Ομαλή αύξηση στα σύνθετα ρήματα

267. Στην αρχαία ελληνική τα σύνθετα ή παρασύνθετα (βλ. §378) ρήματα που το α΄ συνθετικό τους είναι πρόθεση παίρνουν **εσωτερική αύξηση**, δηλ. έχουν τη συλλαβική ή

χρονική αύξηση· μετά την πρόθεση: είσ-φέρω: είσ-έ-φερον· ὑπερβάλλω: ὑπερ-έ-βαλλον· συν-άγω: συν-ῆγον· συν-οικῶ: συν-ᾠκουν, συν-ᾠκησα· ἀν-αλίσκω καιἀν-αλόω: ἀν-ήλισκον και ἀν-ήλουν, ἀν-ήλωσα· (από το παράνομος) παρασύνθ. παρανομῶ: παρ-ε-νόμουν, παρ-ε-νόμησα κτλ.· (από το ἐγ-κώμιον) παρασύνθ. ἐγκωμιάζω: ἐν-ε-κωμίαζον, ἐν-ε-κωμίασα κτλ.· (από το ἐπιστάτης) παρασύνθ. ἐπιστατῶ: ἐπ-ε-στάτουν, ἐπ-ε-στάτησα κτλ.· (από το ἐν χειρὶ τίθημι) παρασύνθ. ἐγχειρίζω: ἐν-ε-χείριζον, ἐν-ε-χείρισα.

268. Τα παρασύνθετα ρήματα που το α΄ συνθετικό τους είναι άλλη λέξη εκτός από πρόθεση έχουν τη συλλαβική ή χρονική αύξηση στην αρχή, σαν να ήταν απλά: (από το δυστυχής) παρασύνθ. δυστυχῶ – ἐδυστύχουν – ἐδυστύχησα κτλ.·(από

το μυθολόγος) παρασύνθ. μυθολογώ – ἐμυθολόγουν – ἐμυθολόγησα κτλ.· (από το ἄδικος) παρασύνθ. ἀδικῶ – ἠδίκουν – ἠδίκησα κτλ.· (από το οἰκο-δόμος) παρασύνθ. οἰκοδομῶ – ᾠκοδόμουν – ᾠκοδόμησα κτλ.

γ) Ανώμαλη αύξηση

269. Σε μερικά ρήματα της αρχαίας ελληνικής (απλά ή σύνθετα και παρασύνθετα) παρουσιάζεται **ανώμαλη αύξηση**: Έτσι:

1) **Από τα απλά ρήματα:**

α) Τα ρήματα βούλομαι, δύναμαι και μέλλω (= σκοπεύω να κάμω κάτι) έχουν αύξηση κανονική ἐ και ανώμαλη ἠ (από αναλογία προς το ἐθέλω ή θέλω – ἤθελον): ἐβουλόμην και ἠβουλόμην – ἐβουλήθην και ἠβουλήθην· ἐδυνάμην και ἠδυνάμην –

ἐδυνήθην και ἠδυνήθην· ἔμελλον και ἤμελλον·

β) Μερικά ρήματα που αρχίζουν από ε έχουν αύξηση ει και όχι η: ἐθίζω (= συνηθίζω) – εἴθιζον· ἐλίττω (= τυλίγω) – εἴλιττον· ἕλκω (=σέρνω) – εἷλκον· ἕπομαι -εἱπόμην· περι-έπω (= μεταχειρίζομαι κάποιον καλά, καλομεταχειρίζομαι - ή μεταχειρί-ζομαι κακά, κακομεταχειρίζομαι) – περιεῖπον· ἐργάζομαι – εἰργαζόμην· ἕρπω – εἷρπον· ἑστιάω -ῶ (= φιλεύω) –εἱστίων· ἔχω – εἶχον· ἐάω, ἐῶ (= αφήνω) – εἴων.

γ) Τα ρ. ὠθῶ, ὠνοῦμαι (= αγοράζω) και (κατ)άγνυμι (= σπάζω), αν και αρχίζουν από φωνήεν, έχουν συλ-λαβική αύξηση: ἐ-ώθουν, ἐ-ωνούμην, (κατ-)έ-αξα.

δ) Το ρ. ὁράω -ῶ (= βλέπω) στον παρατατικό, το ρ. ἁλίσκομαι (= πιά-νομαι, κυριεύομαι) στον β΄ αόριστο

και το ρ. ἀν-οίγω σε όλους τους ιστορικούς χρόνους έχουν δύο συγχρόνως αυξήσεις, συλλαβική και χρονική: ὁρῶ – ἑώρων· ἁλίσκομαι – ἑάλων· (ἀν)-οίγω – (αν)-έῳγον – ἀνέῳξα (έτσι και ἔοικα – ἐῴκειν).

ε) Το ρ. ἑορτάζω παίρνει τη χρονική αύξηση στη δεύτερη συλλαβή: ἑώρταζον, ἑώρτασα.

2) **Από τα σύνθετα ή παρασύνθετα ρήματα:**

α) Μερικά έχουν την αύξηση στην **αρχή**, δηλ. πριν από την πρόθεση, σαν να ήταν απλά:

ἀμφιέννυμι (= ντύνω) – ἠμφιέννυν – ἠμφίεσα
ἐπείγω (= επισπεύδω, βιάζω) – ἤπειγον
ἐπίσταμαι (= ξέρω καλά) – ἠπιστάμην
καθέζομαι (= κάθομαι) – ἐκαθεζόμην

ἐγγυάω-ῶ (= δίνω κάτι για ενέχυρο· παρασύνθ. από τη λέξη ἐγγύη = ενέχυρο) –ἠγγύων -ἠγγύησα
ἐναντιόομαι -οῦμαι (παρασύνθ. από τη λ. ἐναντίος) – ἠναντιούμην
ἐμπεδόω -ῶ (= στερεώνω· παρασύνθ. από τη λ. ἔμπεδος = στερεός) – ἠμπέδουν
ἐμπολάω -ῶ (= εμπορεύομαι· παρασύνθ. από τη λ. ἐμ-πολή = εμπόρευμα) – ἠμπόλων
προοιμιάζομαι (παρασύνθ. από τη λ. προοίμιον)· ποιητ. ἐπροοιμιασάμην·

β) Μερικά άλλοτε έχουν την αύξηση στην αρχή, σαν να ήταν απλά, και άλλοτε παίρνουν εσωτερική αύξηση (μετά την πρόθεση):
καθεύδω (= κοιμούμαι) – παρατ. ἐ-κάθευδον και καθηῦδον
κάθημαι (κατά+ἧμαι) – παρατ. ἐ-καθήμην και (χωρίς αύξηση) καθήμην

καθίζω (κατά+ἵζω) (= βάζω κάποιον να καθίσει) – παρατ. ἐ-κάθιζον, αόρ. ἐ-κάθῐσα και κάθῐσα
ἐκκλησιάζω (= μαζεύομαι σε συνέλευση στην εκκλησία του δήμου) – παρατ. ἠκκλησίαζον και ἐξ-ε-κλησίαζον·

γ) Μερικά έχουν συγχρόνως **δύο αυξήσεις**, δηλ. πριν από την πρόθεση και μετά την πρόθεση:
ἀμφι-γνοέω -ῶ (= αμφιβάλλω) – παρατ. ἠμφ-ε-γνόουν, αόρ. ἠμφ-ε-γνόησα
ἀμφισβητέω -ῶ (ἀμφὶς + βῆναι του ρ. βαίνω: αρχικά ἀμφὶς - βητῶ και έπειτα νομίστηκε σαν ἀμφι-σβητῶ) παρατ. ἠμφ-ε-σβήτουν, αόρ. ἠμφ-ε-σβήτησα
ἀν-έχομαι (ἀνὰ + ἔχομαι) – παρατ. ἠν-ειχόμην, αόρ. ἠν-ε-σχόμην
ἐν-οχλέω -ῶ (ἐν + ὀχλῶ) – παρατ. ἠν-ώχλουν, αόρ. ἠν-ώχλησα

(ἐπ)ανορθόω -ῶ (ἐπὶ + ἀνὰ + ὀρθῶ) – παρατ. (ἐπ)ην-ώρθουν, αόρ. (ἐπ)ην-ώρθωσα.

5. Αναδιπλασιασμός

α) Ομαλός αναδιπλασιασμός στα απλά ρήματα

270. Οι συντελικοί χρόνοι (παρακείμενος, υπερσυντέλικος και συντελεσμένος μέλλοντας) έχουν στην αρχή του θέματος, **αναδιπλασιασμό** σε όλες τις εγκλίσεις και στο απαρέμφατο και τη μετοχή.

Ο αναδιπλασιασμός είναι τριών ειδών:

1) **Επανάληψη** του αρχικού συμφώνου του θέματος μαζί με ένα **ε**:

(λύ-ω) λέ-λυ-κα.

Τέτοιον αναδιπλασιασμό παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει α) από ένα απλό σύμφωνο εκτός

από το ῥ και β) από δύο σύμφωνα από τα οποία το πρώτο είναι άφωνο και το δεύτερο υγρό ή ένρινο. Π.χ.

ενεστώτας	παρακείμενος
λύ-ω	λὲ-λυ-κα
πνέ-ω (θ. πνευ-)	πέ-πνευ-κα
γράφ-ομαι	γέ-γραμ-μαι
υπερσυντέλικος	συντελ. μέλλοντας
ὲ-λε-λύ-κειν	—
ὲ-πε-πνεύ-κειν	—
ὲ-γε-γράμ-μην	γε-γράψομαι

Όταν το αρχικό σύμφωνο του θέματος είναι δασύπνοο (χ - φ - θ), τρέπεται στη συλλαβή του αναδιπλασιασμού στο αντίστοιχο ψιλόπνοο (κ - π - τ): χορεύ-ω, κε-χόρευ-κα, ὲ-κε-χορεύ-κειν· φυτεύ-ω, πε-φύτευ-κα, ὲ-πε-φυ-τεύ-κειν· θύ-ω, τέ-θυ-κα, ὲ-τε-θύ-κειν (βλ. §69, 1,α).

2) Συλλαβική αύξηση (βλ. §266,1): (στρατηγέω -ῶ) ἐ-στρατήγηκα.

Τέτοιον αναδιπλασιασμό παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει α) από ένα διπλό σύμφωνο ή από ῥ· β)από δύο σύμφωνα, χωρίς όμως να είναι το πρώτο άφωνο και το δεύτερο υγρό ή ένρινο· γ) από τρία σύμφωνα. Π.χ.

ενεστώτας	παρακείμενος
ψεύδ-ομαι	ἔ-ψευσ-μαι
ῥίπτ-ω	ἔ-ρριφ-α
φθείρ-ω	ἔ-φθαρ-κα
σκοπέω -ῶ	ἔ-σκεμ-μαι
στρατεύ-ομαι	ἐ-στράτευ-μαι
υπερσυντέλικος	συντελ. μέλλοντας
ἐ-ψεύσ-μην	ἐ-ψεύσομαι
ἐ-ρρίφ-ειν	—
ἐ-φθάρ-κειν	—
ἐ-σκέμ-μην	ἐ-σκέψομαι
ἐ-στρατεύ-μην	—

3) Χρονική αύξηση (βλ. §266, 2): (ἀδικῶ) ἠδίκηκα.

Τέτοιον αναδιπλασιασμό παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από φωνήεν (ή δίφθογγο):

ενεστώτας	Παρακεί-μενος	υπερσυ-ντέλικος
ἀθροίζω	ἤθροικα	ἠθροίκειν
ἐρημόω -ῶ	ἠρήμωκα	ἠρημώκειν
ὁμιλέω -ῶ	ὡμίληκα	ὡμιλήκειν
αἰσθάνομαι	ᾔσθημαι	ᾐσθήμην
οἰκέω -ῶ	ᾤκηκα	ᾠκήκειν

β) Ομαλός αναδιπλασιασμός στα σύνθετα ρήματα

271. Τα σύνθετα ή παρασύνθετα (βλ. §378) ρήματα κανονικά έχουν τον αναδιπλασιασμό όπου και την αύξηση. Έτσι έχουν τον αναδιπλασιασμό

α) **μετά την πρόθεση** (όπως και την αύξηση):

ενεστώτας	παρακείμενος
άπο-γράφω	άπο-**γέ**-γραφα
έγ-κωμιάζω	έγ-**κε**- κωμίακα
συν-οικῶ	συν-**ώ**κηκα
προαπο-στέλλω	προαπ-**έ**-σταλκα (πβ. §267)

β) **στην αρχή** (όπως και την αύξηση):

ενεστώτας	παρακείμενος
δυστυχῶ	δε-δυστύχηκα
μυθολογῶ	με-μυθολόγηκα
άδικῶ	ήδίκηκα
οἰκοδομῶ	ᾠκοδόμηκα (πβ. §268)

γ) Ανώμαλος αναδιπλασιασμός

272. Μερικά ρήματα (απλά ή σύνθετα και παρασύνθετα) έχουν **ανώμαλο αναδιπλασιασμό.** Έτσι:

1) Τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από **γν** έχουν αναδιπλασιασμό του β΄ είδους, δηλ. όμοιο με τη συλλαβική αύξηση **ε** (αντίθετα με τον κανόνα 270, 1), και αντίστροφα τα ρ. κτῶμαι, μιμνήσκομαι (ή μιμνήσκομαι) και πίπτω έχουν αναδιπλασιασμό του α΄ είδους (αντίθετα με τον κανόνα §270, 2):

ενεστώτας	παρακείμενος
γιγνώσκω (θ. γνω-)	ἔ-γνω-κα
γνωρίζω (θ. γνωριδ-)	ἐ-γνώρι-κα
κτῶμαι (θ. κτα-,κτη-)	**κέ**-κτη-μαι
μιμνήσκομαι (θ. μνη-)	**μέ**-μνη-μαι
πίπτω (θ. πτω-)	**πέ**-πτω-κα

2) Το ρ. ἀν-οίγω έχει αναδιπλασιασμό όμοιο με την αύξησή του: ἀν-έῳχ-α, ἀν-έῳγ-μαι (από το ἀν-ήϜοιχ-α, ἀν-ήοιχ-α = ἀνέῳχα και από το ἀν-ήϜοιγ-μαι, ἀν-ήοιγ-μαι = ἀνέῳγμαι).

3) Το ρ. εἴκω (που είναι άχρηστο στον ενεστώτα) έχει παρακείμενο ἔ-οικ-α (= μοιάζω) και υπερσυντέλικο ἐ-ῴκ-ειν.

4) Τα ρήματα κατ-άγνυμι, ἁλίσκομαι, ὁρῶ, ὠθοῦμαι και ὠνοῦμαι παίρνουν αναδιπλασιασμό ε, αν και αρχίζουν από φωνήεν: κατ-έ-αγ-α, ἐ-άλω-κα, ἑ-όρα-κα (και ἑ-ώρα-κα), ἔ-ωσ-μαι, ἐ-ώνη-μαι (από το κατα-Ϝέ-Ϝαγ-α, Ϝε-Ϝάλω-κα, Ϝέ-Ϝωθ-μαι, Ϝε-Ϝώνη-μα· πβ. §269, 1, γ και δ).

5) Τα ρ. ἐθίζω, ἕλκω, ἐργάζομαι, ἑστιάω-ῶ και ἐάω - ἐῶ παίρνουν αναδιπλασιασμό ει (όμοιο με την αύξησή τους): εἴθικα, εἴλκυκα (από

θ. ἑλκυ-), εἵργασμαι, εἰστίακα, εἵακα (από το Fε-Fέθι-κα, Fε-Fέλκυ-κα, Fε-Fέρ-γασ-μαι, Fε-Fεστία-κα, Fε-Fέα-κα· πβ. §269, 1, β).

6) Τα ρ. λαμβάνω, λέγω, λαγχάνω, (συλ)λέγω, (δια)λέγομαι και τα άχρηστα στον ενεστώτα μείρομαι (= συμμερίζομαι) και ἔθω (=συνηθίζω) παίρνουν αναδιπλασιασμό **ει**: εἴληφα, εἴρηκα, εἴληχα, (συν)είλοχα, (δι)είλεγμαι, εἵμαρται (= είναι πεπρωμένο), εἴωθα (= συνηθίζω).

δ) Αττικός αναδιπλασιασμός

273. Μερικά ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από **α** ή **ε** ή **ο** έχουν ιδιαίτερο είδος αναδιπλασιασμού που λέγεται **αττικός αναδιπλασιασμός**, γιατί κυρίως συνηθιζόταν στην αττική διάλεκτο.

Αττικός αναδιπλασιασμός είναι η επανάληψη των δύο πρώτων φθόγ-

γων του θέματος και συγχρόνως η έκταση του (εσωτερικού τώρα) αρχικού του φωνήεντος (του **α** ή **ε** σε **η** και του **ο** σε **ω**).

Τα πιο συνηθισμένα ρήματα που παίρνουν αττικό αναδιπλασιασμό είναι τα ακόλουθα:

ενεστώτας	παρακείμενος
ἀκούω (θ. ἀκο-)	ἀκ-ήκο-α
ἀλείφω (θ. αδύνατο ἀλιφ-)	ἀλ-ήλιφ-α
ἐλαύνω (θ. ἐλα-)	ἐλ-ήλα-κα
ἐλέγχομαι (θ. ἐλεγχ-)	ἐλ-ήλεγ-μαι
ἐμέω -ῶ (= κάνω εμετό) (θ. ἐμε-)	ἐμ-ήμε-κα
ἔρχομαι (θ. ἐλυθ-)	ἐλ-ήλυθ-α
ἐσθίω (= τρώγω) (θ. ἐδο-)	ἐδ-ήδο-κα
ὄμνυμι (= ορκίζομαι) (θ. ὀμο-)	ὀμ-ώμο-κα

(ἀπ)όλλυμι (= κατα-στρέφω, χάνω) (θ. ὀλε-)	ὀλ-ώλε-κα
(ἀπ)όλλυμαι (= κατα-στρέφομαι) (θ. ὀλ-)	ὄλ-ωλ-α (έχω καταστραφεί)
ὀρύττω (= σκάβω) (θ. ὀρυχ-)	ὀρ-ώρυχ-α
φέρω (θ. ἐνεκ-)	ἐν-ήνοχ-α
ἐγείρομαι (θ. ἐγερ-)	ἐγ-ήγερ-μαι (έχω σηκωθεί)
ἐγείρομαι (θ. ἐγορ-)	ἐγρ-ήγορ-α (είμαι άγρυπνος)

6. Το βοηθητικό ρήμα εἰμὶ (= είμαι)

274. Για το σχηματισμό των περιφραστικών χρόνων των ρημάτων στην αρχαία ελληνική χρησιμεύει το ρήμα εἰμὶ ως βοηθητικό (όπως στη νέα τα ρ. ἔχω και είμαι: έχω λύσει, είμαι λυμένος κτλ.).

275. Το ρ. εἰμὶ είναι ανώμαλο, και οι χρόνοι του στην οριστική είναι:

Ενεστώτας	εἰμὶ (είμαι), (θ. ἐσ-: ἐσ-μὶ = εἰμὶ· βλ. §62, 7, β).
Παρατατ.	ἦ και ἦν (ήμουν), (θ. ἐσ-: ἔσ-α = ἔα = ἦ και με τελικό ν από αναλογία προς τον παρατ. των άλλων ρημάτων: ἦν).
Μέλλοντας	ἔσομαι (θα είμαι), (θ. ἐσ-: ἔσ-σομαι= ἔσομαι).
Αόριστος	ἐ-γεν-όμην (υπήρξα, έγινα), (θ. γεν-) πβ.§358.
Παρακείμ.	γέ-γον-α (έχω υπάρξει, έχω γίνει), (θ. γεν =γον- βλ. §62. 6).
Υπερσυντ.	ἐ-γε-γόν-ειν (είχα υπάρξει, είχα γίνει).

Από τους χρόνους αυτούς, για το σχηματισμό των περιφραστικών ρηματικών τύπων χρησιμοποιούνται ο ενεστώτας, ο παρατατικός και ο μέλλοντας,που κλίνονται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

ΟΡΙΣΤΙΚΗ			
Ενεστώτας			
	Ενικ.	Πληθ.	Δυϊκ.
α΄	εἰμὶ (ἐσ-μί)	ἐσ-μὲν	
β΄	εἶ (ἔσ-σι)	ἐσ-τὲ	ἐσ-τὸν
γ΄	ἐσ-τὶ(ν)	εἰ-σὶ(ν) (ἐσ-νσί)	ἐσ-τὸν
Παρατατικός			
α΄	ἦ και ἦν	ἦ-μεν	
β΄	ἦσθα	ἦ-τε ή ἦσ-τε	ἦσ-τον
γ΄	ἦν	ἦ-σαν	ἦσ-την
Μέλλοντας			
α΄	ἔσομαι (ἔσ-σομαι)	ἐσόμεθα	
β΄	ἔση ή ἔσει	ἔσεσθε	ἔσεσθον
γ΄	ἔσται	ἔσονται	ἔσεσθον

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ			ΕΥΚΤΙΚΗ
Ενεστώτας			
Ενικ.	α΄	ὦ (ἔσ-ω)	εἴη-ν (ἐσ-ίη-ν)
	β΄	ᾖ-ς	εἴη-ς
	γ΄	ᾖ	εἴη
Πληθ.	α΄	ὦ-μεν	εἴη-μεν ή εἶ-μεν
	β΄	ᾖ-τε	εἴη-τε ή εἶ-τε
	γ΄	ὦ-σι(ν)	εἴη-σαν ή εἶ-εν
Δυϊκ.	β΄	ᾖ-τον	εἴη-τον ή εἶ-τον
	γ΄	ᾖ-τον	εἰή-την ή εἴ-την

ΕΥΚΤΙΚΗ			ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
Μέλλοντας			Ενεστώτας
Ενικ.	α΄	ἐσοίμην	–
	β΄	ἔσοι-ο	ἴσ-θι (αντί: ἔσ-θι)
	γ΄	ἔσοι-το	ἔσ-τω
Πληθ.	α΄	ἔσοί-μεθα	–
	β΄	ἔσοι-σθε	ἔσ-τε
	γ΄	ἔσοι-ντο	ἔσ-των ή ὅν-των ή ἔσ-τωσαν
Δυϊκ.	β΄	ἔσοι-σθον	ἔσ-τον
	γ΄	ἐσοί-σθην	ἔσ-των

ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	
Ενεστώτας εἶναι (ἔσ-ναι)	Μέλλοντας ἔσεσθαι
ΜΕΤΟΧΗ	
Ενεστώτας ὤν, γεν. ὄντος οὖσα, γεν. οὔσης ὄν, γεν. ὄντος	Μέλλοντας ἐσόμενος ἐσομένη ἐσόμενον

21ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ Α΄ ΣΥΖΥΓΙΑΣ (ΣΕ -Ω)
ΒΑΡΥΤΟΝΑ

276. Στα βαρύτονα ρήματα της α΄ συζυγίας, όπως είδαμε (§264 και §265), ανήκουν: α) τα **φωνηεντόληκτα ασυναίρετα**: λύ-ω, παιδεύ-ω κ.ά.· β) τα **αφωνόληκτα** (δηλ. όσα έχουν χαρακτήρα κ, γ, χ - π, β, φ - τ, δ, θ): πλέκ-ω, γράφ-ω,πείθ-ω κ.ά.· γ) τα **υγρόληκτα και ενρινόληκτα** (δηλ. όσα έχουν χαρακτήρα λ, ρ - μ, ν): ἀγγέλλ-ω, σπείρ-ω, νέμ-ω, μέν-ω κ.ά.

Παρακάτω δίνεται ως παράδειγμα η κλίση του ρ. λύω - λύομαι (βαρύτονο ρήμα, φωνηεντόληκτο). Με βάση το ρήμα αυτό και με ορισμένες διαφορές κλίνεται καθεμιά από τις παραπάνω κατηγορίες ρημάτων.

277.ΒΑΡΥΤΟΝΟ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΟ ΡΗΜΑ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΦΩΝΗΣ

(λύ-ω, θ. λῡ- και λὔ-)

Ενεστώτας					
	ΟΡΙΣΤ.	ΥΠΟΤ.	ΕΥΚΤ.	ΠΡΟΣΤ.	ΑΠΑΡ.
Ενικ.	λῡ'-ω λύ-εις λύει	λύ-ω λύ-ῃς λύ-ῃ	λύ-οιμι λύ-οις λύοι	 -λῦ-ε λυ-έτω	λύ-ειν
Πληθ	λύ-ομεν λύ-ετε λύ-ουσι(ν)	λύ-ωμεν λύ-ητε λύ-ωσι(ν)	λύ-οιμεν λύ-οιτε λύ-οιεν	 -λύ-ετε λυ-όντων[2] ή λυ-έτωσαν	**ΜΕΤ.** λύ-ων λύ-ουσα λῦ-ον
Δυϊκ.	-λύ-ετον λύ-ετον	-λύ-ητον λύ-ητον	-λύ-οιτον λυ-οίτην	-λύ-ετον λυ-έτων	

	Παρατατικός	Μέλλοντας		
		ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡ.
Ενικ.	ἔ-λῡ-ον ἔ-λυ-ες ἔ-λυ-ε	λῡ'-σω λύ-σεις λύ-σει	λύ-σοιμι λύ-σοις λύ-σοι	λύ-σειν
Πληθ.	ἐ-λύ-ομεν ἐ-λύ-ετε ἔ-λυ-ον	λύ-σομεν λύ-σετε λύ-σουσι(ν)	λύ-σοιμεν λύ-σοιτε λύ-σοιεν	ΜΕΤΟΧΗ λύ-σων λύ-σουσα λῦ-σον
Δυϊκ.	-ἐ-λύ-ετον ἐ-λυ-έτην	-λύ-σετον λύ-σετον	-λύ-σοιτον λυ-σοίτην	

Αόριστος			
	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ
Ενικ.	ἔ-λῡ-σα ἔ-λυ-σας ἔ-λυ-σε(ν)	λύ-σω λύ-σῃς λύ-σῃ	λύ-σαιμι λύ-σαις ή λύ-σει-ας λύ-σαι ή λύ-σειε(ν)[1]
Πληθ.	ἐ-λύ-σαμεν ἐ-λύ-σατε ἔ-λυ-σαν	λύ-σωμεν λύ-σητε λύ-σωσι(ν)	λύ-σαιμεν λύ-σαιτε λύ-σαιεν ή λύ-σειαν
Δυϊκ.	-ἐ-λύ-σατον ἐ-λυ-σάτην	-λύ-σητον λύ-σητον	-λύ-σαιτον λυ-σαίτην

1.Οι τύποι της ευκτικής του αορ. σε -ειας, -ειε(ν), -ειαν λέγονται **αιολικοί** και είναι πιο εύχρηστοι από τους άλλους.

Αόριστος					
	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ				
Ενικ.	-λῦ-σον λυ-σάτω	Πληθ.	-λύ-σατε λυ-σάντων[2] ή λυ-σάτωσαν	Δυϊκ.	-λύ-σατον λυ-σάτων
ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ		ΜΕΤΟΧΗ			
λῦ-σαι		λύ-σας λύ-σασα λῦ-σαν			

---

2. Οι τύποι του γ΄ πληθυντικού της προστακτικής σε -ντων είναι πιο εύχρηστοι από τους τύπους σε -τωσαν.

Παρακείμενος (Μονολεκτικά)			
ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤ.	ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤ.
Ενικ.			
λέ-λῡ-κα λέ-λυ-κας λέ-λυ-κε	λε-λύ-κω λε-λύ-κῃς λε-λύ-κῃ	λε-λύ-κοιμι λε-λύ-κοις λε-λύ-κοι	(εύχρηστος ο περιφραστι-κός)
Πληθ.			
λε-λύ-καμεν λε-λύ-κατε λε-λύ-κασι(ν)	λε-λύ-κωμεν λε-λύ-κητε λε-λύ-κωσι(ν)	λε-λύ-κωμεν λε-λύ-κητε λε-λύ-κωσι(ν)	ΑΠΑΡ. λε-λυ-κέναι ΜΕΤΟΧΗ
Δυϊκ.			λε-λυ-κὼς λε-λυ-κυῖα λε-λυ-κὸς
-λε-λύ-κατον λε-λύ-κατον	-λε-λύ-κητον λε-λύ-κητον	-λε-λύ-κητον λε-λύ-κητον	

Παρακείμενος (Περιφραστικά)		
ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
Ενικ.		
λε-λυ-κὼς -κυῖα -κὸς ὦ, ᾖς, ᾖ[3]	λελυκὼς κτλ. εἴην, εἴης, εἴη[3]	λελυκὼς κτλ. — ἴσθι, ἔστω

3. Ο περιφραστικός παρακείμ. στην υποτακτική και την ευκτική της ενεργητικής φωνής είναι πιο εύχρηστος από το μονολεκτικό· στην προστακτική της ενεργητικής φωνής κανονικά σχηματίζεται μόνο περιφραστικός παρακείμενος (σπάνια μονολεκτικός: λέ-λυ-κε, λε-λυ-κέ-τω κτλ.).

Παρακείμενος (Περιφραστικά)		
ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
Πληθ.		
λε-λυ-κότες -κυῖαι -κότα ὦμεν, ἦτε, ὦσι	λελυκότες κτλ. εἴημεν (εἶμεν), εἴητε (εἶτε), εἴησαν (εἶεν)	λελυκότες κτλ. — ἔστε, ἔστων
Δυϊκ.		
λε-λυ-κότε -κυία -κότε — ἦτον	λελυκότε κτλ. — εἴητον (εἶτον), εἰήτην (εἴτην)	λελυκότε κτλ. — ἔστον, ἔστων

Υπερσυντέλικος	Συντελ. Μέλλοντας		
	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡ.
Ενικ.			
ἐ-λε-λύ-κειν[1] ἐ-λε-λύ-κεις[1] ἐ-λε-λύ-κει[1]	λε-λυ-κὼς -κυῖα -κὸς ἔσομαι ,ἔσει (-ῃ), ἔσται	ἐσοίμην ἔσοιο, ἔσοιτο	λελυκὼς ἔσεσθαι
Πληθ.			
ἐ-λε-λύ-κεμεν[2] ἐ-λε-λύ-κετε[2] ἐ-λε-λύ-κεσαν[2]	λε-λυ-κότες -κυῖαι -κότα ἐσόμεθα, ἔσεσθε, ἔσονται	ἐσοίμεθα, ἔσοισθε, ἔσοιντο	ΜΕΤΟΧΗ λελυκὼς ἐσόμενος

1. Αρχ. τύποι: ἐλελύκη(ν), ἐλελύκης, ἐλελύκη.
2. Μεταγεν. τύποι: ἐλελύκειμεν, ἐλελύκειτε, ἐλελύκεισαν.

Υπερσυντέλικος	Συντελ. Μέλλοντας	
	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ
Δυϊκ.		
-ἐ-λε-λύ-κετον	λε-λυ-κότε -κυία -κότε	
ἐ-λε-λυ-κέτην	ἔσεσθον, ἔσεσθον	ἔσοισθον, ἐσοίσθην

278. ΒΑΡΥΤΟΝΟ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΟ ΡΗΜΑ ΜΕΣΗΣ ΦΩΝΗΣ (§258, β) ΜΕ ΜΕΣΗ ΔΙΑΘΕΣΗ (§247, β)

(λύ-ομαι = λύνω τον εαυτό μου)

Ενεστώτας					
ΟΡΙΣΤΙΚΗ					
Ενικ.	λῡ'-ομαι λύ-η (-ει)[1] λύ-εται	Πληθ.	λυ-όμεθα λύ-εσθε λύ-ονται	Δυϊκ.	-λύ-ησθον λύ-ησθον

1.Οι τύποι του β΄ ενικού της μέσης φωνής σε -ει έγιναν αργότερα πιο εύχρηστοι από τους αρχαιότερους τύπους σε -η. Αλλά γράφεται πάντα με –ει το β΄ εν. των ρ. βούλομαι, οἴομαι, ὄψομαι: βούλει, οἴει, ὄψει.

Ενεστώτας	
ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	
Ενικ.	λύ-ωμαι
	λύ-ῃ
	λύ-ηται
Πληθ.	λυ-ώμεθα
	λύ-ησθε
	λύ-ωνται
Δυϊκ.	-λύ-εσθον
	λύ-εσθον

Ενεστώτας				Παρατατικός
ΕΥΚΤΙΚΗ		ΠΡΟΣΤ.	ΑΠΑΡ.	ΟΡΙΣΤΙΚΗ
Ενικ.	λυ-οίμην λύ-οιο λύ-οιτο	 -λύ-ου λυ-έσθω	 λύ-εσθαι	ἐ-λῡ-όμην ἐ-λύ-ου ἐ-λύ-ετο
Πληθ.	λυ-οίμεθα λύ-οισθε λύ-οιντο	 -λύ-εσθε λυ-έσθων[2] ή λυ-έσθωσαν	ΜΕΤΟΧΗ λυ-όμενος λυ-ομένη λυ-όμενον	ἐ-λυ-όμεθα ἐ-λύ-εσθε ἐ-λύ-οντο
Δυϊκ.	-λύ-οισθον λυ-οίσθην	-λύ-εσθον λυ-έσθων		-ἐ-λύ-εσθον ἐ-λυ-έσθην

2. Οι τύποι του γ΄ πλ. της προστακτικής σε –σθων είναι πιο εύχρηστοι από τους τύπους σε -σθωσαν.

Μέσος Μέλλ.			
	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ
Ενικ.	λύ-σομαι λύ-ση(-ει)[1] λύ-σεται	λυ-σοίμην λύ-σοιο λύ-σοιτο	λύ-σεσθαι
Πληθ.	λυ-σόμεθα λύ-σεσθε λύ-σονται	λυ-σοίμεθα λύ-σοισθε λύ-σοιντο	ΜΕΤΟΧΗ λυ-σόμενος λυ-σομένη λυ-σόμενον
Δυϊκ.	-λύ-σεσθον λύ-σεσθον	-λύ-οισθον λυ-οίσθην	

1. Βλ. υποσ. 1 σελ.

Μέσος Αόριστος α΄		
	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Ενικ.	ἐ-λῡ-σάμην ἐ-λύ-σω ἐ-λύ-σατο	λύ-σωμαι λύ-σῃ λύ-σηται
Πληθ.	ἐ-λυ-σάμεθα ἐ-λύ-σασθε ἐ-λύ-σαντο	λυ-σώμεθα λύ-σησθε λύ-σωνται
Δυϊκ.	-ἐ-λύ-σασθον ἐ-λυ-σάσθην	-λύ-σησθον λύ-σησθον

Μέσος Αόριστος α΄		
ΕΥΚΤΙΚΗ		ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
Ενικ.	λυ-σαίμην	
	λύ-σαιο	- λῦ-σαι
	λύ-σαιτο	λυ-σάσθω
Πληθ.	λυ-σαίμεθα	
	λύ-σαισθε	-λύ-σασθε
	λύ-σαιντο	λυ-σάσθων[2] ή λυ-σάσθωσαν
Δυϊκ.	-λύ-σαισθον	-λύ-σασθον
	λυ-σαίσθην	λυ-σάσθων
ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ		λύ-σασθαι
ΜΕΤΟΧΗ		λυ-σάμενος, -μένη, -μενον

2. Βλ. υποσ. 2 σελ.

Παρακείμενος			
	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ
Ενικ.	λέ-λῠ-μαι λέ-λυ-σαι λέ-λυ-ται	λελυμένος -η -ον	
		ὦ ᾖς ᾖ	εἴην εἴης εἴη
Πληθ.	λε-λύ-μεθα λέ-λυ-σθε λέ-λυ-νται	λελυμένοι -αι α	
		ὦμεν ἦτε ὦσι(ν)	εἶμεν (εἴμεν) εἶτε (εἴτε) εἶσαν (εἴεν)
Δυϊκ.	- λέ-λυ-σθον λέ-λυ-σθον	-λελυμένω -α -ω	
		- ἦτον ἦτον	- εἶτον (εἴτον) εἰήτην (εἴτην)

Παρακείμενος			Υπερσυντ.
	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡ.	ΟΡΙΣΤΙΚΗ
Ενικ.	-λέ-λυ-σο λε-λύ-σθω[3]	λε-λύ-σθαι	ἐ-λε-λῠ'-μην ἐ-λέ-λυ-σο ἐ-λέ-λυ-το
Πληθ.	-λέ-λυ-σθε λε-λύ-σθων[2] ή -σθωσαν	ΜΕΤΟΧΗ λε-λυ-μένος λε-λυ-μένη	ἐ-λε-λύ-μεθα ἐ-λέ-λυ-σθε ἐ-λέ-λυ-ντο
Δυϊκ.	- λέ-λυ-σθον λε-λύ-σθων	λε-λυ-μένον	- ἐ-λέ-λυ-σθον ἐ-λε-λύ-σθην

2. Βλ. υποσ. 2 σελ. 3. Στην προστακτική της μέσης φωνής ο μονολεκτικός παρακείμενος είναι πιο εύχρηστος από τον περιφραστικό (λελυμένος –η –ον ἴσθι, ἔστω κτλ.)

Συντελεσμένος Μέλλοντας (Μονολεκτικά)		
	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ
Ενικ.	λε-λῡ'-σομαι λε-λῡ'- σῃ (-σει)[1] λε-λῡ'-σεται	λε-λυ-σοίμην λε-λῡ'-σοιο λε-λῡ'-σοιτο
Πληθ.	λε-λυ-σόμεθα λε-λῡ'-σεσθε λε-λῡ'-σονται	λε-λυ-σοίμεθα λε-λῡ'-σοισθε λε-λῡ'-σοιντο
Δυϊκ.	-λε-λύ-σεσθον λε-λύ -σεσθον	-λε-λύ-σοισθον λε-λύ-σοίσθην
ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	λε-λύ-σεσθαι	
ΜΕΤΟΧΗ	λε-λυ-σόμενος, λε-λυ-σομένη, λε-λυ-σόμενον	

1. Βλ. υποσ. 1 σελ.

Συντελεσμένος Μέλλοντας (Περιφραστικά)			
	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ
Ενικ.	λελυμένος -η -ον ἔσομαι ἔσει ἔσται	 ἐσοίμην ἔσοιο ἔσοιτο	λελυμένος ἔσεσθαι
Πληθ.	λελυμένοι -αι -α ἐσόμεθα ἔσεσθε ἔσονται	 ἐσοίμεθα ἔσοισθε ἔσοιντο	ΜΕΤΟΧΗ λελυμένος ἐσόμενοςκτλ.
Δυϊκ.	λελυμένω -α -ω - ἔσεσθον ἔσεσθον	 - ἔσοισθον ἐσοίσθην	

279. ΒΑΡΥΤΟΝΟ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΟ ΡΗΜΑ ΜΕΣΗΣ ΦΩΝΗΣ ΜΕ ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ (§247, γ) (§258, β)

(λύ-ομαι= λύνομαι από άλλον)

<table>
<tr><th colspan="6">Ενεστώτας</th></tr>
<tr><th></th><th>ΟΡΙΣΤΙΚΗ</th><th>ΥΠΟΤ.</th><th>ΕΥΚΤΙΚΗ</th><th>ΠΡΟΣΤ.</th><th>ΑΠΑΡ.</th></tr>
<tr><td rowspan="2">Ενικ.</td><td>λύ-ομαι
λύῃ (-ει)
λύ-εται
κτλ.</td><td>λύ-ωμαι
λύ-ῃ
λύ-ηται
κτλ.</td><td>λυ-οίμην
λύ-οιο
λύ-οιτο
κτλ.</td><td>λύ-ου
λυ-έσθω
κτλ.</td><td>λύ-εσθαι
ΜΕΤΟΧΗ
λυόμενος</td></tr>
<tr><td colspan="4">(όπως στη μέση διάθεση)</td></tr>
<tr><th colspan="6">Παρατατικός</th></tr>
<tr><td>Ενικ.</td><td colspan="5">ἐ-λυ-όμην, ἐ-λύ-ου,
ἐ-λύ-ετο κτλ.
(όπως στη μέση διάθεση)</td></tr>
</table>

Παθητικός Μέλλοντας α΄		
	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ
Ενικ.	λυ-θήσομαι λυ-θήσῃ (-σει) λυ-θήσεται	λυ-θησοίμην λυ-θήσοιο λυ-θήσοιτο
Πληθ.	λυ-θησόμεθα λυ-θήσεσθε λυ-θήσονται	λυ-θησοίμεθα λυ-θήσοισθε λυ-θήσοιντο
Δυϊκ.	-λυ-θήσεσθον λυ-θήσεσθον	-λυ-θήσοισθον λυ-θησοίσθην
ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	λυ-θήσεσθαι	
ΜΕΤΟΧΗ	λυ-θησόμενος, -μένη, -μενον	

Παθητικός Αόριστος α΄		
	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Ενικ.	ἐ-λύ-θην	λυ-θῶ
	ἐ-λύ-θης	λυθῇς
	ἐ-λύ-θη	λυθῇ
Πληθ.	ἐ-λύ-θημεν	λυθῶμεν
	ἐ-λύ-θητε	λυθῆτε
	ἐ-λύ-θησαν	λυθῶσι(ν)
Δυϊκ.	-ἐ-λύ-θητον	-λυ-θῆτον
	ἐ-λυ-θήτην	λυ-θῆτον[1]

1. Οι τύποι αυτοί σχηματίστηκαν με συναίρεση από τους τύπους λυ-θή-ω, λυ-θή-ῃς, λυ-θή-ῃ κτλ

Παθητικός Αόριστος α΄		
ΕΥΚΤΙΚΗ		
Ενικ.	Πληθ.	Δυϊκ.
λυ-θείην[2] λυ-θείης λυ-θείη	λυ-θείημεν (-θεῖμεν) λυ-θείητε (-θεῖτε) λυ-θείησαν (-θεῖεν)[3]	-λυ-θεῖτον λυ-θείτην
ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ		
-λύ-θητι[4] λυ-θήτω	-λύ-θητε, λυ-θέντων ή λυ-θήτωσαν	-λύ-θητον λυ-θήτων

2. Από τους τύπους λυ-θε-ίη-ν, λυ-θε-ίη-ς, λυ-θε-ίη, λυ-θε-ίη-μεν ή λυ-θε-ῖ-μεν κτλ. (βλ. §283). 3. Οι τύποι λυθεῖμεν, λυθεῖτε, λυθεῖ-εν είναι πιο εύχρηστοι από τους τύπους λυθείημεν, λυθεί-ητε, λυθείησαν. 4. Από αρχικό τύπο λύθηθι.

<table>
<tr><td>Παθ. Αόρ. α΄</td><td colspan="4">Παρακείμενος</td></tr>
<tr><td>ΑΠΑΡ.
λυ-θῆναι[5]</td><td>ΟΡΙΣΤ.</td><td>ΥΠΟΤ.</td><td>ΕΥΚΤ.</td><td>ΠΡΟΣΤ.</td></tr>
<tr><td></td><td colspan="4">Ενικ.</td></tr>
<tr><td rowspan="3">ΜΕΤΟΧΗ
λυ-θεὶς
λυ-θεῖσα
λυ-θὲν[6]</td><td>λέ-λυ-μαι
λέ-λυ-σαι
λέ-λυ-ται
κτλ</td><td>λελυμένος
ῶ ῆς ῆ
κτλ.</td><td>λελυμένος
-η -ον
εἴην εἴης
εἴη κτλ.</td><td>-λέ-λυ-
σο
λε-λύ-
σθω
κτλ.</td></tr>
<tr><td colspan="3">(όπως στη μέση διάθεση)</td></tr>
<tr><td>ΑΠΑΡ.</td><td>λε-λύ-σθαι</td><td>ΜΕΤΟΧΗ</td><td>λε-λυ-μένος</td></tr>
</table>

5. Με συναίρεση από αρχικό τύπο λυ-θη-έναι. 6. Από αρχικούς τύπους λυ-θέ-ντ-ς, λυ-θέ-ντ-ια, λυ-θὲ-ντ (βλ. §64, 6, §67, 2 γ και §64, 7).

Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος Μέλλοντας	
	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ
Ενικ.		
ἐ-λε-λύ-μην ἐ-λέ-λυ-σο ἐ-λέ-λυ-το κτλ.	λε-λύ-σομαι λε-λύ-σῃ(-ει) λε-λύ-σεται κτλ.	λε-λυ-σοίμην λε-λύ-σοιο λε-λύ-σοιτο κτλ. (όπως στη μέση διάθεση)
(όπως στη μέση διάθεση)	ΑΠΑΡ.	λε-λύ-σεσθαι
	ΜΕΤΟΧΗ	λε-λυ-σόμενος

Γενικές παρατηρήσεις στο σχηματισμό των ρηματικών τύπων της α΄ συζυγίας

1. Συστατικά μέρη των μονολεκτικών τύπων

280. Οι διάφοροι μονολεκτικοί τύποι των ρημάτων της α΄ συζυγίας δε σχηματίζονται μόνο από ένα γυμνό θέμα και μια κατάληξη, παρά και από άλλα στοιχεία. Έτσι συστατικά μέρη των μονολεκτικών τύπων στα ρήματα της α΄ συζυγίας είναι: η **προσωπική κατάληξη**, το **θεματικό φωνήεν**, το **εγκλιτικό φωνήεν**, ο **χρονικός χαρακτήρας** και το **χρονικό πρόσφυμα**. Αυτά μαζί με το αρχικό θέμα και την αύξηση και τον αναδιπλασιασμό (όπου υπάρχουν) απαρτίζουν κανονικά τον κάθε ρηματικό τύπο.

α) Προσωπική κατάληξη

281. Προσωπική κατάληξη είναι η αρχική κατάληξη του ρηματικού τύπου που φανερώνει το πρόσωπο κάθε αριθμού σε κάθε φωνή. Έτσι π.χ.στους τύπους της ενεργ. φωνής λύει-**ς**, λύο-**μεν**, λύε-**τε**, ἔ-λυο-**ν**, λύοι-**μι** κτλ. προσωπικές καταλήξεις είναι το -ς, -μεν, -τε, -ν, -μι κτλ.· επίσης οι τύποι της μέσης φωνής έχουν προσωπικές καταλήξεις -μαι, -σαι, -ται, -μεθα, -σθε, -νται (στους αρχικούς χρόνους της οριστικής και στην υποτακτική) και -μην, -σο, -το, -μεθα, -σθε, -ντο (στους ιστορικούς χρόνους της οριστικής και στην ευκτική). Πολλές προσωπικές καταλήξεις στους διάφορους ρηματικούς τύπους είναι συγχωνευμένες με άλλα στοιχεία που βρίσκονται πριν από αυτές. Οι προσωπικές καταλήξεις που μένουν ασυγχώνευτες στα ρήματα της α΄ συζυγίας είναι:

Ι. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΦΩΝΗΣ

Αριθμ.	Πρόσ.	Οριστ. αρχ. χρ. και υποτ.	Οριστ. ιστ. χρόν.	Ευκτ.	Προστ.
Ενικ.	α΄	(συγχων.)ή -α	-ν ή -α	-μι ή -ν	—
	β΄	(-σι), -ς	-ς	-ς	—
	γ΄	(συγχων.)	—	—	-τω
Πληθ.	α΄	-μεν	-μεν	-μεν	—
	β΄	-τε	-τε	-τε	-τε
	γ΄	(-ντι, -νσι)	-ν ή -σαν	-εν ή -σαν	-ντων ή -τωσαν
Δυϊκ.	β΄	-τον	-τον	-τον	-τον
	γ΄	-τον	-την	-την	-των

ΙΙ. ΜΕΣΗΣ ΦΩΝΗΣ

Αριθμ.	Πρόσ.	Οριστ. αρχ. χρ. και υποτ.	Οριστ. ιστ. χρόν.	Προστ.
Ενικ.	α΄	-μαι	-μην	—
	β΄	-σαι	-σο	-σο ή -ι
	γ΄	-ται	-το	-σθω
Πληθ.	α΄	-μεθα	-μεθα	—
	β΄	-σθε	-σθε	-σθε
	γ΄	-νται	-ντο	-σθων ή -σθωσαν
Δυϊκ.	β΄	-σθον	-σθον	-σθον
	γ΄	-σθον	-σθην	-σθων

Απαρέμφατο			Μετοχή	
Ι. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΦΩΝΗΣ				
κατάλ.	-εν (λύ-ε-εν= λύ-ειν)	χωρίς κατ.	(λύ-ωντ= λύων και λύ-οντ- = λῦ-ον)	
	-ι (λῦ-σα-ι = λῦσαι)	κατάλ.	-ς (λύσ-αντ-ς = λύσας)	
	-έναι (λε-λυκ-έναι)		-ς (λε-λυ-κ-ὼτ-ς= λελυκώς)	
ΙΙ. ΜΕΣΗΣ ΦΩΝΗΣ				
κατάλ.	-σθαι (λύ-ε-σθαι)	κατάλ.	-ς (λυ-ό-μενος)	
	-ναι (λυ-θῆ-ναι)		-ς (λυ-θὲντ-ς = λυθείς)	

β) Θεματικό φωνήεν

282. Θεματικό φωνήεν είναι το φωνήεν που έχουν ορισμένοι ρηματικοί τύποι ανάμεσα στο χρονικό θέμα (βλ. §262, β) και την προσωπική κατάληξη. Στους τύπους λ.χ. λύ-**ο**-μεν, βλάπτ-**ε**-τε, λύσ-**ο**-μεν, βλάψ-**ε**-τε θεματικά φωνήεντα είναι το **ο** και το **ε**.

1) Όλοι σχεδόν οι τύποι του ενεστώτα, του παρατατικού και του μέλλοντα (ενεργ. και μέσης φωνής) σε όλες τις εγκλίσεις, εκτός από την υποτακτική, καθώς και στο απαρέμφατο και τη μετοχή, έχουν το θεματικό φωνήεν ε και ο:
λύ-ο-μεν, λύ-ο-νται, ἔ-λυ-ο-ν, ἐ-λύ-ο-ντο, λύ-ο-ι-μεν, λυ-ό-μενος, λύσ-ο-μεν, λύ-ε-τε, λύ-ε-σθε, λύσ-ε-τε, λύσ-ε-σθε κτλ.

2) Ο ενεργητικός και μέσος αόριστος α΄ σε όλες τις εγκλίσεις,

εκτός από την υποτακτική, και το απαρέμφατο και τη μετοχή, καθώς και ο ενεργ. παρακείμενος στην οριστική έχουν θεματικό φωνήεν α: ἐ-λύσ-α-τε, ἐ-λύσ-α-σθε, λύσ-α-ι-τε, λύσ-α-ι-σθε, λύσ-α-τε, λύσ-α-σθε, λύσ-α-σθαι, λύ-σ-α-ς, λυσ-ά-μενος, λε-λύκ-α-μεν κτλ.

3) Ο ενεργ. υπερσυντέλικος έχει θεματικό φωνήεν στον ενικό ει και στον πληθυντικό (και δυϊκό) ε: ἐ-λε-λύκ-ει-ν, ἐ-λε-λύκ-ε-μεν (ἐ-λε-λύκ-ε-τον, ἐ-λε-λυκ-έ-την).

4) Η υποτακτική όλων των χρόνων της ενεργητικής και μέσης φωνής στους μονολεκτικούς τύπους έχει θεματικά φωνήεντα η και ω: λύ-ω-μεν, λύσ-ω-μεν, λυσ-ώ-μεθα, λύ-η-τε, λύσ-η-τε, λύσ-η-σθε κτλ.

γ) Εγκλιτικό φωνήεν

283. Μερικοί ρηματικοί τύποι έχουν ιδιαίτερα φωνήεντα που φανερώνουν την έγκλιση και λέγονται **εγκλιτικά φωνήεντα.** Έτσι η ευκτική έχει εγκλιτικά φωνήεντα **ιη** και **ι.** Από αυτά το **ι** συναιρείται με το προηγούμενο φωνήεν και σχηματίζει μαζί του δίφθογγο ει, οι ή αι: (λυ-θε-ίη-μεν =) λυθείημεν, (λυθέ-ι-μεν=) λυθεῖμεν, (λύ-ο-ι-μεν=) λύοιμεν, (λύσ-α-ι-τε =) λύσαιτε κτλ.

δ) Χρονικός χαρακτήρας (βλ. §263, β)

284.1) Ο απλός μέλλοντας (ενεργητικός και μέσος), καθώς και ο μονολεκτικός συντελεσμένος μέλλοντας, σε όλες τις εγκλίσεις και το απαρέμφατο και τη μετοχή παίρνουν στο θέμα το χρονικό χαρακτήρα **σ** (και έχουν τις ίδιες καταλήξεις με τον ενεστώτα): λύ-σ-ω, λύ-σ-εις,

λύ-σ-ει, λύ-σ-ομεν κτλ., λύ-σ-ομαι κτλ., λελύ-σ-ομαι κτλ.

2) Ο παθητ. μέλλοντας παίρνει το χρον. χαρακτ. **σ** μετά το χρονικό πρόσφυμα -θη- (βλ. §286) και έχει επίσης τις καταλήξεις του ενεστώτα: λυ-θή-**σ**-ομαι, λυ-θή-**σ**-ῃ(-ει), λυ-θή-**σ**-εται κτλ., λυ-θη-**σ**-οί-μην, λυ-θή-**σ**-εσθαι κτλ.

3) Ο ενεργητικός και μέσος αόρ. α΄ παίρνει επίσης παντού το χρονικό χαρακτήρα **σ**: ἔ-λυ-σ-α, ἐ-λυ-σ-άμην, λύ-σ-αιμι, λύ-σ-ασθαι, λυ-σ-άμενος κτλ.

285. Ο ενεργητ. παρακείμενος και υπερσυντέλικος όλων των ρημάτων, εκτός από τα ουρανικόληκτα και χειλικόληκτα, έχουν χρον. χαρακτήρα κ, και έτσι ο ενεργητ. παρακείμενος σχηματίζεται σε -κα και ο υπερσυντέλικος σε -κειν: (παιδεύω)

πε-παίδευ-κα, ἐ-πε-παιδεύ-κειν· (πείθω) πέ-πει-κα, ἐ-πε-πεί-κειν· (ἀγγέλλω) ἤγγελ-κα,ἠγγέλ-κειν· (καθαίρω, θ. καθαρ-) κε-κάθαρ-κα, ἐ-κε-καθάρ-κειν κτλ.

ε) Χρονικὸ πρόσφυμα

286. Ο παθητ. μέλλοντας α΄ και ο παθητ. αόρ. α΄ σε όλες τις εγκλίσεις και στο απαρέμφατ και τη μετοχή παίρνουν στο θέμα τους τη συλλαβή -θη-, που λέγεται **χρονικὸ πρόσφυμα**: λυ-θή-σομαι, λυ-θη-σοίμην, λυ-θή-σεσθαι, λυ-θη-σόμενος· ἐ-λύ-θην, ἐ-λύ-θη-μεν, λύ-θη-τι, λυ-θῆ-ναι κτλ.

2. Σχηματισμός περιφραστικών χρόνων

287. Μερικοί τύποι των ρημάτων είναι **περιφραστικοί**, εκφέρονται δηλ. με δύο λέξεις (βλ. §256, γ και §274). Έτσι:

1) Ο ενεργ. παρακείμενος στην υποτακτική και στην ευκτική σχηματίζεται και μονολεκτικά (λελύκω, λελύ-κοιμι), αλλά συχνότερα περιφραστικά με τη μετοχή του και με την αντίστοιχη έγκλιση του ενεστώτα του ρ. εἰμὶ (υποτ. λελυκὼς ὦ, ευκτ. λελυκὼς εἴην)· στην προστακτική σχηματίζεται σχεδόν πάντοτε περιφραστικά με τη μετοχή του και την προστακτική του ρ. εἰμί: λελυκὼς ἴσθι, λελυκὼς ἔστω κτλ., εκτός από το γ΄ ενικό που σπάνια σχηματίζεται μονολεκτικά: λελυκέτω.

2) Ο μέσος και παθητ. παρακείμενος στην υποτακτική και την ευκτική σχηματίζεται πάντοτε περιφραστικά με τη μετοχή του και με την αντίστοιχη έγκλιση του ενεστώτα του ρ. εἰμί: υποτ. λελυμένος ὦ, ᾖς, ᾖ κτλ. - ευκτ. λελυμένος εἴην, εἴης, εἴη κτλ.· απεναντίας στην προστακτική σχηματίζεται σχεδόν πάντοτε μονολεκτικά (λέλυσο, λελύσθω κτλ.) και σπάνια περιφραστικά (λελυμένος ἴσθι, λελυμένος ἔστω κτλ.).

3) Ο συντελεσμένος μέλλοντας στην ενεργητ. φωνή σχηματίζεται περιφραστικά με τη μετοχή του ενεργ. παρακειμένου και το μέλλοντα του ρ. εἰμί: λελυκὼς ἔσομαι (= θα έχω λύσει)· αλλά στη μέση φωνή σχηματίζεται και μονολεκτικά και περιφραστικά: λελύσομαι και λελυμένος ἔσομαι (= θα έχω λυθεί ή θα είμαι λυμένος).

Ολικές ή φαινομενικές καταλήξεις

288. Οι ρηματικοί τύποι, όπως είδαμε παραπάνω, απαρτίζονται από διάφορα συστατικά μέρη. Αλλά για πιο εύκολη απομνημόνευση, ολόκληρο το τελικό τμήμα του τύπου που βρίσκεται μετά το ρηματικό θέμα το λογαριάζομε ως κατάληξη (ιδίως στα φωνηεντόληκτα ρήματα). Οι τέτοιες καταλήξεις λέγονται **ολικές** ή **φαινομενικές** (πβ. §87 και §95). Έτσι π.χ. φαινομενική κατάληξη του ἐλελύκειν είναι το -κειν, του λυθησοίμην είναι το -θησοίμην κτλ.

22ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΩΝ ΑΣΥΝΑΙΡΕΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Ενεστώτας και παρατατικός

289. Στα φωνηεντόληκτα ασυναίρετα ρήματα το θέμα του ενεστώτα (και του παρατατικού) λήγει σε ι ή υ (δηλ. ο χαρακτήρας τους είναι ῑ, ῐ - ῡ, ῠ - αι, ει, οι - αυ,ευ, ου): πρῑ'ω (= πριονίζω), τῑ'ω (ποιητ. = τιμώ), χρῑ'ω (= αλείφω)·ἐσθῐ'ω (= τρώγω) -δακρῡ'ω, δῡ'ω, ἐξαρτῡ'ω (= παρασκευάζω), θῡ'ω, ἱδρῡ'ω, ἰσχῡ'ω, κωλῡ'ω, λῡ'ω, μηνῡ'ω, μῡ'ω και μεταγεν. καμμῡ'ω (αντί καταμῡ'ω = κλείνω τα μάτια μου), φῡ'ω·ἀνῠ'ω ή ἀνῠ'τω (= τελειώνω),ἀρῠ'ω και ἀρῠ'τω (=αντλώ), πτῠ'ω - καίω ή κάω, κλαίω ή κλάω, παίω, πταίω -κλείω ή κλήω, σείω - οἴομαι ή

οἶμαι (= φρονώ) -(ἀπο)λαύω, θραύω, ψαύω κτλ. - ἀριστεύω, βασιλεύω, βουλεύω (= είμαι βουλευτής ή σκέπτομαι), γεύω (= προσφέρω γεύμα), δουλεύω (= είμαι δούλος), ἐνεδρεύω, θεραπεύω, ἱκετεύω, ἱππεύω, κελεύω, κινδυνεύω, λατρεύω (= υπηρετώ), παιδεύω, πρωτεύω, τοξεύω, φονεύω κτλ. -άκούω, κολούω (= κολοβώνω), κρούω, λούω κτλ.

2. Οι άλλοι χρόνοι

290. Τα φωνηεντόληκτα ασυναίρετα ρήματα σχηματίζουν τους άλλους χρόνους, εκτός από τον ενεστώτα και παρατατικό, με τις (φαινομενικές) καταλήξεις: -σω, -σα, -κα, -κειν· -σομαι, -θήσομαι, -θην, -μαι, -μην.

Αλλά στους χρόνους αυτούς ο χαρακτήρας του θέματος, αν είναι βραχύχρονος, κανονικά εκτείνεται

εμπρός από το σύμφωνο των καταλήξεων, δηλ. το ĭ ή ŭ γίνεται ī ή ū (βλ. §62, 7, β).

ΠΙΝΑΚΑΣ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΩΝ ΑΣΥΝΑΙΡΕΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝ ΜΕΡΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΄Η ΑΝΩΜΑΛΙΕΣ

291. Μερικά φωνηεντόληκτα ασυναίρετα ρήματα έχουν **σ** εμπρός από τις καταλήξεις που αρχίζουν από **θ, μ, τ** (άλλα γιατί αρχικά είχαν σ στο τέλος του ρηματ. θέματος και άλλα γιατί το πήραν από αναλογία)· επίσης μερικά παρουσιάζουν και άλλες ανωμαλίες.

΄Ετσι οι τύποι των ρημάτων αυτών σχηματίζονται κατά τον ακόλουθο πίνακα:

ἀκούω (θ. ἀκουσ-, ἀκου-, ἀκοϜ-, ἀκο-), πρτ. ἤκουον, μέσ. μέλλ. ως ενεργ. ἀκούσομαι, αόρ. ἤκουσα, πρκμ. ἀκή-κοα (§273), υπερσ. ἠκηκόειν. παθ. ἀκούομαι, παθ. μέλλ. ἀκουσθήσομαι, παθ. αόρ. ἠκούσθην. Ρηματ. επίθ. ἀκουστός, ἀκουστέος.

ἀνύω και ἀνύτω (= τελειώνω· θ. ἀνυ- και ἀνυτ-), πρτ. ἤνυον και ἤνυτον, μέλλ. ἀνῦ'σω, αόρ. ἤνῦσα, πρκμ. ἤνῦκα. Παθ. ἀνύτομαι, μέσ. αόρ. ἠνῦσάμην, παθ. αόρ. ἠνῦ'σθην, πρκμ. ἤνῦσμαι. Ρηματ. επίθ. ἀνυστός.

γεύω (=προσφέρω γεύμα· θ. γευσ-,γευ-), μόνο ο ενεστώτας. Μέσ. γεύ-ομαι, μέσ. μέλλ. γεύσομαι, μέσ. αόρ. ἐγευσάμην, πρκμ. γέγευσμαι. Ρηματ. επίθ. ἄγευστος, γευστέον.

θραύω (θ. θραυσ-, θραυ-), μόνο ο ενεστώτας και ο αόρ. ἔθραυσα. Παθ. θραύομαι, παθ. αόρ. ἐθραύσθην,

πρκμ. τέθραυσμαι. Ρηματ. επίθ. θραυστός.

καίω και κάω (θ. καF - = καυ-, κα-), πρτ. ἔκαιον και ἔκαον, μέλλ. καύσω, αόρ.ἔκαυσα, πρκμ. κέκαυκα. Παθ. καίομαι και κάομαι, πρτ. ἐκαόμην (μόνο), παθ. μέλλ. καυθήσομαι, παθ. αόρ. ἐκαύθην, πρκμ. κέκαυμαι,υπερσ. ἐκεκαύμην. Ρηματ. επίθ. ἄκαυ-σ-τος, περίκαυ-σ-τος (αλλά πυρίκαυ-σ-τος και πυρίκαυ-τος).

κελεύω (= διατάζω, παραγγέλνω· θ. κελευ- και κελευσ-), πρτ. ἐκέλευον, μέλλ.κελεύσω, αόρ. ἐκέλευσα, πρκμ. κεκέλευκα. Παθ. κελεύομαι, πρτ. ἐκελευόμην, παθ. αόρ. ἐκελεύσθην, πρκμ. κεκέλευσμαι. Ρηματ. επίθ. ἀκέλευστος, κελευστέος.

κλαίω και κλάω (θ. κλαF- = κλαυ- και κλαFj- = κλαι- και κλα-, κλαε- = κλαη- και κλαιε- = κλαιη-, βλ. §353, β), πρτ. ἔκλαον, μέλλ. κλαύσομαι και

κλαήσω ή κλαιήσω, αόρ. ἔκλαυσα. Μέσ. αόρ. ἐκλαυσάμην. Ρηματ. επίθ. κλαυ(σ)τός, ἄκλαυ(σ)τος.

κλήω και κλείω (θ. κλαF- = κληF- ή κλεF-), πρτ. ἔκλῃον ή ἔκλειον, μέλλ. κλήσω ή κλείσω, αόρ. ἔκλῃσα ή ἔκλεισα. Μέσ. και παθ. -κλήομαι[1] ή -κλείομαι, πρτ. -εκλῃόμηνή -εκλειόμην, παθ. μέλλ. -κλη-σ-θήσομαι ή -κλει-σ-θήσομαι, μέσ. αόρ. -εκλῃσάμην ή -εκλεισάμην, παθ. αόρ. ἐκλή-σ-θην ή ἐκλεί-σ-θην, πρκμ. κέκλῃμαι ή κέκλειμαι, υπερσ. ἐκεκλήμην ή ἐκεκλείμην. Ρηματ. επίθ. κλη-σ-τός ή κλει-σ-τός.

---

1. Όσοι τύποι εδώ σημειώνονται με ένα ενωτικό (-) μπροστά σημαίνουν σύνθετες λέξεις.

κρούω (θ. κρουσ-, κρου-), πρτ. ἔκρουον, μέλλ. κρούσω, αόρ. ἔκρουσα, πρκμ. -κέκρουκα, υπερσ. -εκεκρούκειν. Μέσ. και παθ. κρούομαι, πρτ. ἐκρου-όμην, μέσ. μέλλ. κρούσομαι, μέσ. αόρ. ἐκρουσάμην, παθ. αόρ. –εκρούσθην, πρκμ. κέκρου(σ)μαι, υπερσ. ἐκε-κρούσμην. Ρηματ. επίθ. ἀπο-κρουστέον.

(κατα)λεύω (= λιθοβολώ· θ. λαF- = λεF- = λευ- και λευσ-), πρτ. κατέ-λευον, αόρ. κατέλευσα. Παθ. μέλλ. καταλευσθήσομαι, παθ. αόρ. κατε-λεύσθην. Ρηματ. επίθ. λιθό-λευστος.

λούω (θ. λοF- = λου- ή λο- και λουσ-), μόνο ο ενεστώτας. Μέσ. λοῦμαι (από το λόFομαι, λόομαι), πρτ. ἐλούμην, μέσ. μέλλ. λούσομαι, μέσ. αόρ. ἐλου-σάμην, πρκμ. λέλουμαι (μεταγεν. λέλουσμαι).

ξύω (θ. ξυσ-, ξυ-·), αόρ. ἔξῡσα. Μέσ. αόρ. ἐξυσάμην, παθ. αόρ. -εξύσθην. Ρηματ. επίθ. ξυστός.

παίω (= χτυπώ, θ. παϝ-, πάϝ-j-ω = παίω), πρτ. ἔπαιον, μέλλ. παίσω, αόρ. ἔπαισα, πρκμ. πέπαικα. Παθ. παίομαι, (πρτ. ἐπαιόμην, μέσ. αόρ. ἐπαισάμην), παθ. αόρ. ἐπαίσθην. Ρηματ. επίθ. ἀνά-παι-σ-τος.

παύω (θ. παυσ-, παυ-), πρτ. ἔπαυον, μέλλ. παύσω, αόρ. ἔπαυσα, πρκμ. πέπαυκα. Μέσ. και παθ. παύομαι, πρτ. ἐπαυόμην, μέσ. μέλλ. παύσομαι, μέσ. αόρ. ἐπαυσάμην, παθ. μέλλ. παυ(σ)θήσομαι, παθ. αόρ. ἐπαύ(σ)θην, πρκμ. πέπαυμαι, υπερσ. ἐπεπαύμην. Ρηματ. επίθ. ἄπαυ(σ)τος,παυ(σ)τέον.

πρῑ̔ω (=πριονίζω· θ. πρῑ- και πρῑσ-), πρτ. ἔπριον, αόρ. ἔπρισα. Παθ. πρκμ. πέπρισμαι.

πταίω (από το παίω· πβ. πόλεμος - πτόλεμος· πόλις -πτόλις), πρτ. ἔπται-ον, μέλλ. πταίσω, αόρ. ἔπταισα, πρκμ. ἔπταικα. Ρηματ. επίθ. ἄ-πται-σ-τος.

πτύω (θ. πτυ- και πτυσ-), αόρ. -έπτῠσα. Ρηματ. επίθ. κατά-πτυστος. Τα λοιπά μεταγενέστερα.

σείω (θ. σει-), πρτ. ἔσειον, αόρ. ἔσεισα. Μέσ. και παθ. σείομαι, μέσ. αόρ. ἐσεισάμην, παθ. αόρ. ἐσεί-σ-θην, πρκμ. σέ-σει-σ-μαι. Ρηματ. επίθ. διά-σει-σ-τος.

χρῑ'ω (= αλείφω· θ. χρισ-, χρι-), μόνο ο ενεστώτας. Μέσ. και παθ. χρῑ'ομαι, πρτ. ἐχρῑόμην, μέσ. αόρ. ἐχρισάμην, πρκμ. κέχρῑμαι, υπερσ. ἐκεχρῑ'μην. Ρηματ. επίθ.χριστός (ποιητ. και μεταγεν.).

ψαύω (θ. ψαF- = ψαυ- και ψαυσ-), αόρ. ἔψαυσα. Ρηματ. επίθ. ἄ-ψαυστος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 3ου ΤΟΜΟΥ

18ο Κεφ. Αριθμητικά σελ.9

Α΄. Αριθμητικά επίθετα σελ.9
1. Είδη αριθμ. επιθέτων σελ.9
2. Κλίση αριθμ. επιθέτων σελ.12
Β΄. Αριθμητικά ουσιαστικά σελ.15
Γ΄. Αριθμητικά επιρρήματα σελ.16
Παρατηρήσεις στα αριθμητικά σελ.17
α) Θέματα των αριθμητικών σελ.17
β) Εκφορά των σύνθετων αριθμών σελ.20
γ) Εκφορά των κλασματικών αριθμών σελ.22
δ) Γραφική παράσταση των αριθμών σελ.23
Πίνακας των αριθμητικών σελ.25

19ο Κεφ. Αντωνυμίες σελ.37

Είδη αντωνυμιών σελ.37
1. Προσωπικές σελ.38
2. Δεικτικές σελ.39
3. Οριστική ή επαναληπτική σελ.43
4. Κτητικές σελ.45
5. Αυτοπαθητικές σελ.47
6. Αλληλοπαθητική σελ.50
7. Ερωτηματικές σελ.51
8. Αόριστες σελ.54
Επιμεριστικές σελ.57
9. Αναφορικές σελ.60
Συσχετικές αντωνυμίες σελ.65
Πίνακας των συσχετικών αντωνυμιών σελ.66

20ό Κεφ. Ρήμα. Στοιχεία του ρήματος σελ 68.

Α΄. Ορισμός και παρεπόμενα του ρήματος σελ.68
1. Διαθέσεις σελ.69
2. Αριθμοί σελ.71
3. Πρόσωπα σελ.72
4. Εγκλίσεις. Ονοματικοί τύποι σελ.72
5. Χρόνοι σελ.75
Ι. Οι χρόνοι στην οριστική σελ.76
Πίνακας των χρόνων της οριστικής σελ.80
ΙΙ. Οι χρόνοι στις άλλες εγκλίσεις σελ.82
6. Φωνές σελ.83
7. Συζυγίες σελ.84

Β΄. Στοιχεία του σχηματισμού του ρήματος **σελ.84**

1. Κατάληξη **σελ.85**

2. Θέμα **σελ.86**

3. Χαρακτήρας. Διαίρεση των ρημάτων κατά το χαρακτήρα **σελ.88**

Πίνακας με τη διαίρεση των ρημάτων (κατά συζυγία και χαρακτήρα) **σελ.90**

4. Αύξηση **σελ.92**

α) Ομαλή αύξηση στα απλά ρήματα **σελ.92**

β) Ομαλή αύξηση στα σύνθετα ρήματα **σελ.94**

γ) Ανώμαλη αύξηση **σελ.96**

5. Αναδιπλασιασμός **σελ.101**

α) Ομαλός αναδιπλ. στα απλά ρήματα **σελ.101**

β) Ομαλός αναδιπλ. στα σύνθετα ρήματα σελ.104
γ) Ανώμαλος αναδιπλ. σελ.106
δ) Αττικός αναδιπλ. σελ.108
6. Το βοηθητικό ρήμα εἰμὶ σελ.110

21ο Κεφ. Ρήματα της α΄ συζυγίας (σε-ω) βαρύτονα σελ.115

Βαρύτονο φωνηεντόληκτο ρήμα ενεργ. φωνής (λύω) σελ.116
Μέσης φωνής (μέσης διάθ.) σελ.125
Μέσης φωνής (παθητ. διάθ.) σελ.135
Γενικές παρατηρήσεις στο σχηματισμό των ρηματ. τύπων της α΄ συζυγίας σελ.141
1. Συστατικά μέρη των μονολεκτικών τύπων σελ.141

α) Προσωπική κατάληξη σελ.142
β) Θεματικό φωνήεν σελ.146
γ) Εγκλιτικό φωνήεν σελ.148
δ) Χρονικός χαρακτήρας σελ.148
ε) Χρονικό πρόσφυμα σελ.150
2. Σχηματισμός περιφραστικών χρόνων σελ.151
Ολικές ή φαινομενικές καταλήξεις σελ.153

22ο Κεφ. Σχηματισμός των φωνηεντόλ. ασυναίρ. ρημ. α΄ συζυγίας σελ.154

1. Ενεστώτας και παρατατικός σελ.154
2. Οι άλλοι χρόνοι σελ.155
Πίνακας φωνηεντόλ. ασυναίρ. ρημάτων με διαφορές ή ανωμαλίες σελ.156

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.